

6
M
B
E
R

ROMAN

N^o

24

Jõulud.

KIRJASTUS-OSAÜHISUS "ARENG"
TALLINN, 1931. A. X. AASTAKÄIK.

Hind 40 senti.

ROMAAN Nr. 24

SISU:

P. Grünfeldt: Püha öö.
 Lola Stein: Kui süda põleb.
 Jakob Liiv: Sügis Rakvere tammikus.
 Martin Andersen Nexö: Nukk.
 Franz Endres: Jõululugu neljas pildis.
 K. R. G. Browne: Valesti ühendatud.
 Emmerich Roboz: Ertshertsoginna suudlus.
 Peter Mihailov: Kummaline tee abiellu.
 Hans Stetten: Asjatu vaev.
 Richard G. Arvay: Tuhande sukaga madonna.
 Arnold Liiv: Jõulud kodutunde tähe all.
 Richard Kühnelt: Seljanka.
 Luise Westkirch: Kevadelaul sügisel.
 Juubeliaasta lävel.
 Tõtt ja nalja.

Romaan'i

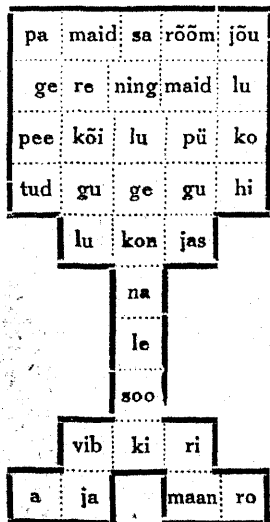
tellimishinnad:

12 kuud (24 nr-t)	Kr. 7.50
9 " (18 ")	" 6.—
6 " (12 ")	" 4.—
3 " (6 ")	" 2.—
2 " (4 ")	" 1.50
1 " (2 ")	" —.80
Üksiknumber	" —.40

„ROMAAN'i“ tallitus

Tallinn, Vene tän. 13.

Hindmõistatus nr. 24 (234).

Milline õnnesoov on peidus selles mõistatuses? Lahendada kuningakõnnaku abil.

Et tasuda lahendajatele nende vaeva, loositakse õigete lahendajate vahel välja 3 auhinda:

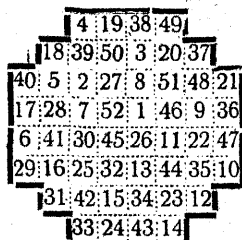
1. auhind 1 paar suuski.
2. " Eesti „Spordilehte“ 1932 a. peale
3. " Richard Rohli „Neli juttu“.

Lahendused tulevad saata Romaani talitusele Vene tän. 13, Tallinn, märgu sõna all „Hindmõistatus“ kuni 5. jaanuarini 1932 a. Lahendus avaldatakse „Romaanis“ nr. 2 (236).

Loosimine on 8. jaanuaril 1932 a. kell 5 p.l. talituse ruumes, millest palutakse osavõtta asjast huvitatuid. Võidud on pandud välja Romaani talituse vaateaknal Vene tän 13.

„Romaani“ tallitus.

Lahendus nr. 20 (230).

Kas süüta lapsepõli
 On tulnud tagasi,
 Kus igatsustel põues
 Veel nime põlnudki?

Kas võitlemist ja valu
 Ma pole tundnudki?
 Kas pimedust ja surma
 Maailmas polegi?

(Anna Haava.)

Rottmaat

Nr. 24 (234) . Detsember 1931

X. aastakäik.

Püha öö.

P. Grünfeldt.

Palvele kutsuvad tornikellad,
kirikust kajavad laulud hellad,
lõpnud on äripäevane töö —
tulnud on jõuluöö — püha öö.

Maailm on lumega kaetud õues,
harduses põksuvad südamed põues,
jõulupuu ümber on küünalde vöö —
tulnud on jõuluöö — püha öö.

Rahu on laskunud rahutu rinda,
ülevus igal pool omandab pinda,
puhkuse leidnud on raskeingi töö —
tulnud on jõuluöö — püha öö.

Sealgi, kus vaesus ja valu valvab,
sealgi, kus puudus ja mure salvab,
täna see enam nii karmilt ei löö —
tulnud on jõuluöö — püha öö.

Kui süda põleb.

Saksa kirjanik **Lola Stein.**

5

Ta tõusis ja seisis nüüd neiu ees. Ent tal puudus veel jõud neiuist lahkuda.

Veel kord sosistas see:

„Mine, ma palun sind, mine kohe!“

„Jäta mu veel hetkeks siia,“ palus Malte tasa, „Rosemarie, see on võib olla viimane kord, et sind veel näen!“

Neiu kiljatas.

„Mis see tähendab?“

„See tähendab, et ma seda kauemini ei jaksa kannatada,“ sosistas Malte metsikult. „Oh Rosemarie, kui sa aimaksid seda valu, mida ma olen pidanud kannatama neil nädalatel päeval ja öösel, siis sa taipaksid, et ma sinu lähedusse enam kauaks ei või jääda.“

„Sa tahad siis lahkuda?“ küsis Rosemarie suuril silmil ja kahwatanud huulil. „Kuhu tahad sa minna?“

„Seda ma veel ei tea. See on ka üks kõik, oh, nii hirmus ükskõikne on see kõik!“

„Mis tahad sa — temale öelda?“

„Ei tea veel. Oh Rosemarie, valetada oma armastatud sõbrale, alati teda petta, teda, oma heategijat! Ütlen talle, et olen haige, ütlen midagi, mida ta peab uskuma. Kui juba ära olen siit, siis on aega järele mõelda, teotseda. Ainult ära sinu lähedalt, mida ma kauemini ei jaksa kanda!“

„Sina võid minna,“ ütles neiu, „oled vaba! Kas sa ei ole õnnelik minu kõrval?! Mina olen seotud, kütkestatud selle õilsa mehe külge, kellele ma kuulun ja kellest ma oma südamega ometi olen kaugel ära! Kes mind armastab ja minu armastust usub, kuna mina teda iga hingetõmbega petan. Ja kellele ma tõtt ei tohi öelda, kuna see oleks tema — surm! Oh Malte, kas ei ole sina minust tuhatkorda õnnelikum?“

Malte langes ta ette uuesti põlvili.

„Kas pean jääma, Rosemarie? On see sulle lohutuseks, kui tead mind oma ligidal? Kas tahad, et pean siia jääma?“

„Ei,“ sosistas Rosemarie, „ei, mine, lahku! Mine siit kaugele, kaugele! Ei iialgi pea me üksteist enam nägema. Sest iga vaade silmast silma on patt, iga sõna, mida salajas vahetame, on kuritegu. Ja ma ei taha saada veel süüdlasemaks kui olen!“

„Sina oled puhas,“ ütles mees. „Oled enese ohverdanud! Et see ohver valet nõudis, see pole sinu süü! Rosemarie! Olen viimastel äävel mitu korda mõelnud onu Brunole

kõik ütelda, kuidas meie vahel olukord õieti on. Mõtlesin sellele, kui olin temast kaugel. Aga ikka jälle, kui ta lähedale tulin, teadsin ma, et ta tõtt ei jaksa välja kannatada, et see ehk võiks olla tema surm. Sest ta süda on nõrk. Ja ta hing ripub sinu küljes üleva leegiga ja sügava inuga.“

„Tean seda,“ pomises neiu, „ma tean seda kõik. Sest et minagi seda olen tuhatkorda kaalunud ja ikka jälle sellest loobunud. Tõuse, Malte, ja lahkume, nagu see peab olema!“

Kui Malte nõtkuvalt tõusis põlvilt, ehmatas neiu äkki.

„Kuule, kas ei kostnud kõrvaltoast mingisugune kabin? Mingisugune hoige? Malte, kas me ei ole ükski?“

Aga kui Malte Trübner järsus hirmus eesriided kõrvale lükkas, oli professor Wintersteini töötuba tühi.

— — —

Kui öde oma toiminguid toimetamast tagasi tuli, kohtas teda trepikojas tervisnõunik Zander, kes tahtis professorile oma päevast külaskäiku teha.

Nad läksid, oma vahel paraneja tervise seisukorra üle juttu ajades, trepist üles, astusid riistetuppa ja läksid sealt professori magadistuppa.

Ja leidsid ta sealt. Professor lamas, ise täielikult riides, raskesti õhku ahmides voodis, mis oli alles üles kohendamata. Uus südamenõrkus oli ta sinna sirutanud.

Mõlemad tulijad olid väga ehmunud ja asusid teda aitama. Ja natukese aja pärast suutsidki nad kannataja olukorda kergendada.

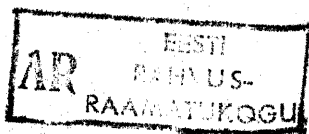
Siis, niipea kui väsinud keha jälle oli rahulikuks jäänud, soovis Winterstein, et ta jäetakse ükski õega.

„Kas teid mõni asi erutas, ametivend?“ küsis Zander.

„Jah, sain väga ärritatud. Aga nüüd on see jälle mööda. Olen väga väsinud ja sooviksin täiesti eksimata olla, üsna üksipäi. Ainult öde võib kõrvaltuppa jääda, kuid minu juurde ärgu tulgu keegi!“

„Ka mitte Trübner?“

„Trübner mitte varem kui teda kutsun!“ Dr. Zander lahkus, Professor Winterstein

jäi ükski. Ja nüüd katsus ta järele mõelda, ennast koguda, kaaluda.

Tema juba kõvenenud keha ja loomus oli selle südamenõrkuse rutemini võitnud kui ta seda ise kokkuvarisemise hetkel oli uskunud. Ta tundis enese olevat väsinud, aga mitte enam haige. Ja tundis, et saab terveks, ka pärast seda rasket vapustust, mis ta olemusest oli üle libisenud.

Tema elu ei murdunud mitte, nagu ta lootused olid murdunud sel päeval. Tema tööjõud ei võinud lõppeda, nagu lõppenud ja halvatud oli ta soovide taevassetormav lend. Ta võis edasi elada, edasi töötada, nagu ta seda oli teinud varem, ka ilma Rosemarieta, jah, ka ilma temata!

Ütle mata raske oli seda mõelda. Peaaegu võimatu oli kujutella, et kõik ta soovid õnnest, armastusest ja õndsusest nüüd pidid haihtuma ei millekski.

Ent mis tähendas talle sunnitud, raskeimate võitlustega ostetud õnn? Mis aitas üle kõige armastatud neiu omandus, kui ta enda andis temale ohvriks, purustatud südamega, surmavalt haavatud hingega?

Ta pilk langes karbikeses seisvatele pärlitele, mida ta kramplikult käes oli hoidnud, kui haigusehoog tuli, ja mille õde seal, oli ära võtnud. Rosemarie mõrsjaehe, tema esimene armastuseannetus neiuile.

Üksik mees hoigas. Mattis näo sügavale patjadesse, sulges silmad. Ta ei tahtnud enam midagi näha, kuulda ega mõelda.

Kuid mõtted ei tahtnud kaugeneda. Nad rändasid tagasi minevikku; ta nägi Rosemariet, kuidas see tema paranemise esimesel päeval oli meeletult nuttes ta voodi ette põlvili langenud, nägi Malte Trübneri murest kurnatud nägu oma ees. Kui palju olid need noored inimesed kannatanud!

Ah, nüüd mõistis ta kõik, taipas kõik, ainas kõik. Liige liitus liikmeks, kusagil polnud enam vahet, sündmuste ahel oli koondunud terviklikult ketiks.

Malte ja Rosemarie armastasid üksteist. Ja kui tema kõigi ümberseisjate arvates oli suremas ja Rosemariet enesele tahtis naiseks, siis oli Rosemarie talle annud oma jaasõna usus, et sel sõnal ei ole siduvat jõudu ega vähematki võimust.

Siis oli ta ometi paranenud. Ja Rosemarie vaikis, kuna ta kartis, et lugupeetud mehe elu oma sõna tagasi võttes paneb kaalule.

Nõnda oli ta saanud tema pruudiks. Nõnda oleks ta saanud ta naisekski, valega südames, igatsusega noores veres, mis teda tõmbas ühe teise mehe poole.

Ja see mees, kes teda armastas ja ta armastust teadis, oli teda ja ennast ohvertada tahtnud — temale, tema elu ja tema õnne eest.

Kas pidi ta ennast nende noorte inimeste poolt laskma häbistada? Kas võis ta vastu võtta nende elu ohvri, mis nüüd, mil ta tõtt teadis, temale iial ei võinud saada õnneks? Rosemarie elu närtsis tema kõrval ja Malte Trübner võis oma lootuste kibedast pettumusest võitu saada kui üldse, siis ainult pikkade aastate kestel!

Kas võis ta ise vastutuse enesele võtta, et oli hävitanud mõlema noore, armastatud inimese armastuseõnne ja kogu elu? Sest et ta mõtles enesele, oma soovidele, oma ihale, oma igatsusele, mis oli tõusnud taevakõrgusele ja oma käed oli välja sirutanud kevade järele, naerva elu enese järele, mille ta ise kord juba läbi elanud, kui ta alles oli noor ja kui ta õnne vahutava peekri tõstis oma huultele. Jah, ta oli nõudnud saatuselt liig palju! Nüüd, mil ta juba seisis elusügisel, oli ta tahtnud veel kord kevadet nautida. Ja nüüd karistati teda ta liialdatud soovide ja ihade eest, karistati raskesti, kibedasti.

Ta ei oleks iial kätt sirutanud Rosemarie järele, kui ta oleks jäänud terveks — ei iialgi! Sest ta oli teda juba ammu armastanud. Ja ta oli ägedasti ja vägisi võidelnud selle mõtte täitumise vastu, kuna ta enesele ütles, et Rosemarie õitsev noorus tema kõrvale ei sobinud, tema kõrvale, kelle elu juba veeres mäest alla, kuna neiu elu alles oli mäest üles minemas.

Siis oli tulnud haigus ja ühes temaga olid tulnud uued, seni aimamata soovid täis kütkestamatut kirglikkust. Ta pödur keha oli ihanud elu, ta haige hing oli kinni kahmanud iludusest ja noorusest. Ja ta oli olnud nõrk, oli neile soovidele alistunud. Ta oli Rosemarie kütkestanud oma külge, mõtle mata, kas neiu tema kõrval saab ka õnnelikuks. Iial ei olnud ta mõelnud, et neiu võiks mõnda teist armastada ja et ta süda enam ei ole vaba. Ta oli uskunud, et selle lapseliku neiu hing oli tema käes, oli arvanud, et tunneb ta puutumatu südant täpselt. Ent ta oli ennast petnud.

Täna küsis ta eneselt kurja enesepiinamisega, kas Rosemarie tema naisena oleks saanud õnnelikuks, kui ta oleks talle tulnud vaba südamega? Ja sellelegi küsimusele vastas ta eitavalt. Kevade ja sügis ei sobinud iialgi kokku, ja kus iial jäeti need looduseseadused kahe silma vahele, seal maksid nad kibedasti kätte.

Tund tunni järele juurdles ja kaalus üksik mees kõiki neid küsimusi hirmsas piinas. Ta ei puudutanud toitu, mis talle toodi, vähkres voodis ja võitles ning maadles otsusega, ühatas selgust, jõudu, eneselagamist.

Ja viimaks jäi ta rahulikumaks, vaiksemaks. Torm möödus pikkamisi. Ja resignatsioon tuli Bruno Wintersteini hinge.

Pärast lõunat tõusis ta. Riietus jälle üksipäi, astus üllatud õe ette ja rahustas selle ehmatus ja muret.

„Tänane haigestushoog oli viimane,“ ütles ta kindlasti. „Tulevikus pean ja saan ma olema terve, õde. Ja nüüd minge ning kutsuge minu kasupoeg siia!“

Winterstein läks oma töötuppa ja istus akna ette. Raske, raske oli tund, mis teda nüüd ootas. Aga seegi pidi olema. Ja pärast seda tundi ei pidanud ta elus enam olema kiusatusi, eksitusi ja hingehädasid. Ta tahtis elada vaid oma haigetele ja õnnelik olla oma kõrgete kohuste täitmisel.

Malte Trübner istus, töötades oma kirjutuslaua ees, kui õde teda kutsus professori juurde.

Hirmsas rahutuses oli ta mööda saatnud päeva. Kasuisa uus südamenõrkus, tema kindel tahe Maltet mitte näha, teatud kahin, mida ta täna hommikul oli arvanud kuulvat Wintersteini töötoast, see kõik piinas teda hirmsasti.

Ja nüüd ta nagu vabanes kõigest sellest, kui teda nüüd kutsuti kasuisa juurde. Raske südamega käis ta ära selle lühikese teel, sest ta tundis enese olevat süüdlase ja mitte vaba. Viimane salajane kohtamine Rosemariega põles ta südametunnistusel.

Kui Bruno Winterstein oma näo sisseastuja poole pööras, nägi Malte ta valustuhnitud näost, et oli sündinud midagi harukorralist. Pilk neist lahketest, suurtest silmadest, mis tõsine mees uurivalt ja puurivalt temale pööras, näitas Maltele, et kasuisa kõik teadis ja et nende vahel enam saladust ei olnud.

Ta astus tema juurde ja lõi silmad maha kasuisa uuriva pilgu ees.

„Malte,“ ütles Bruno Winterstein, „mispärast ei usaldanud sa mind? Mispärast ei tulnud sa nagu muidu ja ei ütelnud mulle, mis peitus sinus ja Rosemaries?“

Noormees hoigas.

„Kust sa seda tead, onu? Kes ütles sulle seda?“

„Kuulsin teie juttu, mu poiss, kuulatasin salajas. Ja kui see mulle ka kibedat valu tegi — ma rõõmustan ometi, et kõik nii

on tulnud, sest mina ei taha sinu ja Rosemarie õnne ohvrit!“

„Onu — sa armastad teda!“

„Aga sina armastad teda ju ka, Malte! Ja otsust ei anna meie armastus, vaid selle andja on tema armastus. Rosemarie süda aga kuulub sulle, on sulle alati kuulunud. Ainult kaastunde pärast sai ta minu pruudiks.“

Professori hääl kõlas kibedasti, muutus tasemaks, katkes.

„Kui mina sulle oma armastuseohvri toon,“ ütles Malte raskesti, „siis tasun ma sulle ainult selle, mis sa minu heaks kaua, kaua aastaid oled teinud.“

„Aga mis ma sinu heaks tegin, seda ei teinud ma tasu ega tänu eest. Kas aitasin ma sind ja tegin su elu kergeks selleks, et seda nüüd hävitada? Ei, seda ma teha ei taha, Malte. Ja kõige pealt ei taha ma ohvrit Rosemarie poolt, keda me mõlemad armastame. Tema peab olema õnnelik.“

Jälle katkes ta hääl. Oli ometi kõik see palju raskem kui ta seda oli arvanud.

Nüüd sosistas Malte sügavas piinas ja ometi juba täis lootvat igatsust:

„Mis peab sündima? Mis sa tahad teha?“

„Rosemarie olgu vaba. Seda ütle talle, Malte. Sest mina ei taha teda enam näha. Iial ei taha ma teda enam jälle näha. Ma ei jaksa teda enam näha. Mine tema juurde, Malte, ütle talle kõik, tervita teda minu poolt. Ja siis lahku temaga linnast. Ma korraldan su teed, sest sina jääd ikkagi minu armsaks pojaks, aga mina ei suuda sind ja — teda enam näha!“

„Sa tõukad mu enesest?“ küsis Malte kahvatanud huulil.

„Ma ei suuda sinu õnne näha, vaid vajan nüüd üksindust Hiljem võib olla, kui minus kõik jälle on jäänud rahulikuks ja saanud selgemaks, võib ehk tulla jälle ägemine. Nüüd vajan ma üksindust. Mine, Malte, ja tee ta õnnelikuks. Ja ole ka ise õnnelik!“

Ta sirutas Maltele kätte. Ja Malte Trübneri pea laskus sügavale, sügavale selle õilsa kätte kohale ning ta suu suudles seda aukartlikult ja innuka suudlusega.

Siis vankus ta toast. Valu ja õnn maadlesid temas. Ent õnn võitis. Vististi tundis ta veel valu kasuisale mõeldes, aga ta sai õndsaks Rosemarie armastuses.

Rosemarie vaba! Rosemarie tema oma!

Seda õnne, seda õndsust!

Ta jooksis trepist alla, teadis, et Rosemarie alles viibis majas. Oodates, rahutult, värisedes nagu temagi oli ta mööda saatnud selle päeva.

Malte leidis ta ühest valgest toast alumisel korral, mis oli varustatud korvmööblitega. Seal istus ta üsna üksik, pea kätele toetatud, ja ootas, kuni teda kutsutakse.

Siis tormas Malte äkki tuppa. Ohku täitis hõiske, õnehõisang.

Malte Trübner põlvitas ta ees, tõstis oma muudetud, särava näo üles tema poole. Tõusis jälle jalule, kiskus neiu, kes tõrjus, oma käte vahele ja kattis ta nägu, otsaesist, silmi ja suud leekivate, õndsate suudlustega. Ja sosistas selle vahel tema nime ja kogeles oma õnnest ja õndsusest.

„Rosemarie, oh, Rosemarie! Minu lemmik, mu pruut! Oh et see on võimalik! Et mul võimalik on sind kallistada ja kaelustada, ilma et ma tarvitaksin karta sinu kaotamist! Nüüd tohin ma sind oma käte vahel, oma rinnal hoida eluaja!“

Neiu küsis, neiu uuris, neiu päris, kuid raske oli Maltet rääkima panna. Üksikute sõnadega, millega õnehüüded ja suudlused vaheldusid, kuulis Rosemarie, mis sündinud.

Ja kui ta viimaks aru sai ja taipas, et ta oli vaba, vaba varest, pettusest, vaba kütkeist, et ta oli õnnelik, õnnis Malte kõrval, tema kaisutuses, siis purskasid pisarad

ta silmist, siis nuttis ta õnnes ja ülisuures meeleliigutuses.

„Olgu ta õnnistatud selle otsuse eest! Malte, minu Malte! Ülekohus on see meie poolt, et mõtleme ainult enestele ja oma õnnele. Aga ma ei või teisiti, ei või muud olla kui rõõmus ja õnnelik! Et olen sinu oma! Et tohin kuuluda sulle! Oh kui õnnis olen ma!“

Kui nad olid juba pisut toibunud, ütles Malte:

„Nüüd läheme! Läheme sinu ema juurde ja ütleme temale, mis on sündinud. Ja siis peame oma tuleviku üle aru!“

Nad läksid toast ja majast.

Aga aeda jõudes jäid nad äkki seisma.

Sest nende ees läks pikkamisi, kuid sirgesti ja kindlal sammul mees, kellele nad võlgnesid oma õnne eest tänu.

Nad vaatasid temale järele sügava meeleliigutusega, südamest vapustatult, vaikides. Mineja läks haigla poole. Tagasi vaatamata läks ta majja.

Bruno Winterstein läks oma haigete juurde.

(Lõpp.)

Sügis Rakvere tammikus.

Jakob Litvi sonett.

Mu kodulinn, su suurim ilu
On väike tammik lõuna pool,
Siit leidsin suvel varju vilu
Kui väsitas mind higitool.

Nüüd on ta lehetu ja paljas
Kui leinaksid kõik tammed reas,
Üks kuusk seal keskel endselt haljas
Ausambana on nende seas.

Ta okstes leidnud kodu, varju
Üks linnukene tormi eest,
Mis viimsed lehed puudest rõhub.
Ei ole maast tal võtta marju,
Nüüd otsib seemneid käbi seest
Ja seda oksal laasib, lõhub.

Nukk.

Daani kirjanik **Martin Andersen Nexö.**

Nii ilus kui Thüringi mets pole küll ükski teine mets maailmas. Nagu maailm oma ette seisab ta seal, kõrgel taeva all, rõhuvalt tumedana või pidulikult riietatud valgesse lumme, ja tal näib olevat kõik taeva vihast ja taeva armust. Mägepidi üles ja mägepidi alla ulatub ta ja niipalju kuusepuid leidub temas, et iga inimene maailmas enesele sealt võiks saada oma jõulupuud.

Kummaline puu on kuusk; ükski teine puu ei lepi sellega, et teised nii tema ligidalt kasvavad, ja ometi pole ükski puu üksildasem. Peaks peaaegu uskuma, et kuusk on inimene, nii oskab ta ennast eraldada ja oma teravaid okkaid igale poole tõrjuvana pöörda. Kui teda puudutakse, siis ta torkab — ja täidab õhku inimese ümber hea vaigulõhnaga.

Õlg õla kõrval seisavad selle metsa puud ja hälluvad nagu uinuv sõjavägi, magavad, unistavad hiiglased, igatks enesega kaetud. Nende kõrgete latvade ümber haudub tõsidus, vapustamata, nagu oleks ta igavik ise, ja nende latvade ümber valitseb alatine kohin, tormis ja vaikuses. Nende jalgade ümber on aga kõik nii kodune — ei ole midagi nii pehmet ja meelitavat kui samblakord kuuskede all.

Kord aastas, jõulu ees, määratseb see mets. Roheline metsanoorus rändab välja sadatuhandete kaupa, alla lausikmaa suurtesse ja väikestesse linnadesse; ja vanad hiiglased jäävad üksikult järele, hällitavad oma pilvekõrguseid latvu laikude kohal ja külavad maapinna uuesti ja kannatlikult täis. Kui suurlinlane ühel hommikul ärkab, on ta kivikõrbe üle õõ muutunud roheliseks; noored, heledad kuused täidavad kõiki kohti ja kõnniteeääri. Mõne tunniga võidavad jõulupuud lugematud väikesed palkonid, ja tühi suurlinn sarnaneb metsamuinasjutu vallutavale, sädelevale tõsidusele, mis rõivastab kaljud. See on tumedale metsale aasta suurimaks sündmuseks.

Siin üleval võib rännata päevade ja nädalate kaupa, kohtamata inimest. Siit ja sealt kostab tihnikult mõne puuraiuja kirveheli, või üksik tee lookleb välja mõnele mäeservale, ja siis vaadatakse alla orgu, kus mõni küla kaelamurdvalt ripub mõne mäeseina küljes. Näib, nagu oleksid inimesed ennast lasknud metsal maha rõhuda. Neid on seal küllalt, kuid nad ei raiu lai-

kusid, et seal põldu harida. Nad peidavad endid metsamustikusse, lasevad endid sulgu panna ja lepivad sellega, et istuvad rahulikult ja liigutavad käsi.

Aga selles on nad ka osavad; sellist usinat ja sõrmosavat rahvast kui Thüringis võib kaua otsida. Siit metsahämarusest varustatakse kõige maailma kümnepenniba-saarid kasuliku peenkaubaga ja viguritega; jõulupuud ehtedki valmivad siin. Ja mis veel imelikum, tumedas Thüringi metsas valmistatakse suurim osa neist mänguasjadest, millest noored ja vanad kogu maailmas rõõmu tunnevad.

Kas tuleb see võib olla metsaüksildusest, 16—18-tunnilisest vaevanägemisest igapäevase viletsa leiva pärast — hallist, raskest, rõõmutust elust, mis inimesed vangistab, niipea kui nad ilmale tulevad? Siin üleval sünnivad maskipeo maskid: Pierrot, sarvedega saatan, küturaga kääbus — ja rumala Augusti heatahtlik-edev näolapp! Nürnbergi kaup, millest lapsed enestele ehitavad esimese naeratava maailma, barokistiilis tehtud mänguasjad, mis iga aasta jõuluturgu täidavad — kõigil neil on siin rõhuvast metsaüksilduses oma kodu.

Paistab, nagu tunneks Thüringi metsas iga väike ja suur ülihästi inimese meele tumedaid urkaid ja nagu oleks nende sihiks sinna valgust viia. Kõige lopsakama fantaasiaga puistavad selle mustendava metsa savihallid olevused oma asju inimestele rõõmuks ja mänguks maakerale. Siin üleval sünnivad kõik nukud, millega lapsed maailmas mängivad; isegi neegrilastele valmistatakse siin nukke — kahujuustega ja süsimuste.

2.

Pimemägede ümbruses valmistatakse peamiselt nukke. See nõuab suurt sõrmeväldust, et majasse sellest tööst saada vajalikku leiba; mees on sellepärast majas kõige vähem tähtis. Enam väärt on ju naine, kuid õiged kaubamuretsejad on lapsed. Siin tähendab hulk lapsi viimaks ometi kord head — sissetulekut.

Gassarti abielupaaril on vaid üks laps, seegi hiline. Hulk aastaid näis, nagu ei oleks nad pidanud üldse aitavaid käsi saama. Aga kääbus Coryllis töötas niikaua ema kallal, sõnus teda, andis talle nõiajooki ja löi temast õhku läbi, nii et ta viimaks alla

vandus ja ilmale tõi lapse, vanaduses, mil naised muidu härilikult juba valmistuvad vanaemaks saamisele.

Nad elasid Leinaorust kõige kõrgemal, esimese mäenõlva peal, kust Leina veel kõrgemale tõuseb. Väikest hütti ümbritses igalt poolt tume kuusik. Algul oli väikese elutoa kahest aknast olnud kaugele ulatav väljavaade üle oru ja alla ja üle ühe lageda mäe veel kaugele lausikmaale, kust Erfurti doomkiriku torni silma paistis. Kuid kuused külvasid endid ise hüti ümber ja Gassart laskis nad kasvada. Kui naine neid tahtis üles kiskuda, pahandas mees.

„Mis me väljavaatega teeme?“ ütles ta. „Midagi me ometi ei saavuta. Las must mets parem piirab meid!“

Ja mets piiraski nad. Kui väike poiss maailmast tahtis väikest lõigetki kinni püüda, pidi ta hütist ikka kaugemale, kaugemale minema. Nii viisi sai talle juba varakult koduseks mõte, et õnne ja rõõmu juurde viib pikk tee.

Ikka harvemini ja harvemini oli tal aega joosta laiguni, kust tal väljavaade avaneks laiale maailmale, sest juba neljandast eluaastast hakates pidi ta enesele leiba teenima. Ta pidi poolikuid nukukesi pöörama, kui need kivivormidest välja võeti ja hüti taha kividele kuivama pandi, ja varsti pidi ta oma väikeste sõrmedega pehme nukumassi vormidesse toppima, kuna ema ääri lõikas ja massi vormidest jälle ettevaatlikult välja võttis. See oli töö, mida tema kätte veel ei võidud usaldada, ja see tegi talle rõõmu. Töö oli ta lapseliku auahnuse juba ära sünnud; ta ootas jubedust tundes iga seletust, et ta nüüd selleks või teiseks juba küllalt suur olevat.

Ei ole hea ainus laps olla, kui eluülespidamine oleneb suurest lapsekarjast, ja kui väike Heinz mõnikord nälgas nukukliistrit söi, sai ta isa käest peksa.

Ta jäi töökoorma all raskemeelseks. Kui isa oli väljas metsas tööl, siis näis, nagu oleks rõhk ka emalt taganenud. See pöördus tagasi oma nooreea ilusatele mälestustele ja laulis poisile tantsuviise ja armastuselaule, kuna nad töötasid, või jutustas talle ketramisest või teistest lõbudest all külas. Kuid mis oli poisil sellega asja!

Kool tõi poisile ta raskesse ellu pisut enam vaheldust; aga suur asi ei olnud seegi, kui ta kodust võimalikult hilja minema lasti ja kohe jälle ruttu koju tagasi pidi ruttama põlatud tööd jätkama.

Kõige armsam oli talle see aeg, mil valge talv laskus metsale ja ta kelguga

võis viis kilomeetrit alla külla liugelda ja nimelt otsekohe koolimaja ukse ette. Kui ta nõnda ülevalt mustendavalt metsalt alla mühises, ise üleni valge, kuna ta vapustamata tumedas näos metsatumedas peitis, siis oli ta kooli sangar.

Kodus tundis ta ennast kõige paremini, kui ta võis rahulikult töö juures istuda ja ise oma mõtetesse süveneda. Siis mõtles ta kõigile lastele seal väljas, kes sellega pidid mängima, mis tema tegi; mõtles, millised nad küll on ja kas neil peale mängimiseõiguse ka õigust oli niipalju süüa kui tahtsid. Külma nad jalgades küll ei tundnud, need — —. Tema ei sallinud neid.

Kord nädalas nallis ema suure korvitaie poolvalmis nukukesi enesele turjale ja läks lausikmaal seisvasse vabrikulinna tööd ära andma. Teed oli kolm miili, ja ta pidi varakult teele minema ning tuli hilja koju tagasi. Aga Heinz hoidis enese ärkvel, sest mõnikord juhtus, et ema temale linnaast midagi kaasa tõi. Kui ema teatud ajast kauemaks ära jäi, siis teadis Heinz, et nukuvabrikus enam tööd ei olnud ja et ta oli läinud ühte teise vabrikulinna, kus peamiselt vastlamaske valmistati, et sealt tuua kodu toormaterjali.

Aga juhtus ka, et ema alles teisel ennelõunal koju tuli, väsinud materjali kuhja all, millest tuli valmistada jõulupuuehteid: säravaid juukseid, pappilustusi, tähti ja jõulutähti, mis asetati jõulupuule latva. Siis oli ta tööajal käinud veel kaugemal ja oskas rääkida imelugusid. Ja Heinz tõstis kord ometi pea üles ning kuulatas.

Mõnikord käis ta ema seltsis ka all vabrikulinna tööd viimas. Muidu oli ta päev otsa üksipäi ja pidi kahekordselt töötama.

Siis koondusid metsaüksildus ja lapselik vastikus ühetoonilise töö vastu tema ümber ja ründasid teda. Ja oma hädas hakkas ta hoopis teisi nägusid maalima maskidele, vahatatud habemeid ja silmakulme ja ta tundis sellest suurt lõbu, kuigi ta iial ei naernud. Sel kombel tekkisid mitmed neist maskidest, mis ühel või teisel maskipeol, võib olla sada miili temast kaugel, kõige enam tähelepanu äratasid. Hoolikalt peitis ta need maskid valmistöö kuhja alla, ja mida ta ise küllalt hästi ei saanud kõrvaldada, seda kõrvaldas ema, kui tema juba voodis lamas. Järgnes peks, kui isa ta vigureid märkas. Heinz märkas, et ema selle peksu all enam kannatas kui tema. See teeb temale küll kuidagiviisi valu, mõtles ta ja leppis selle seletusega.

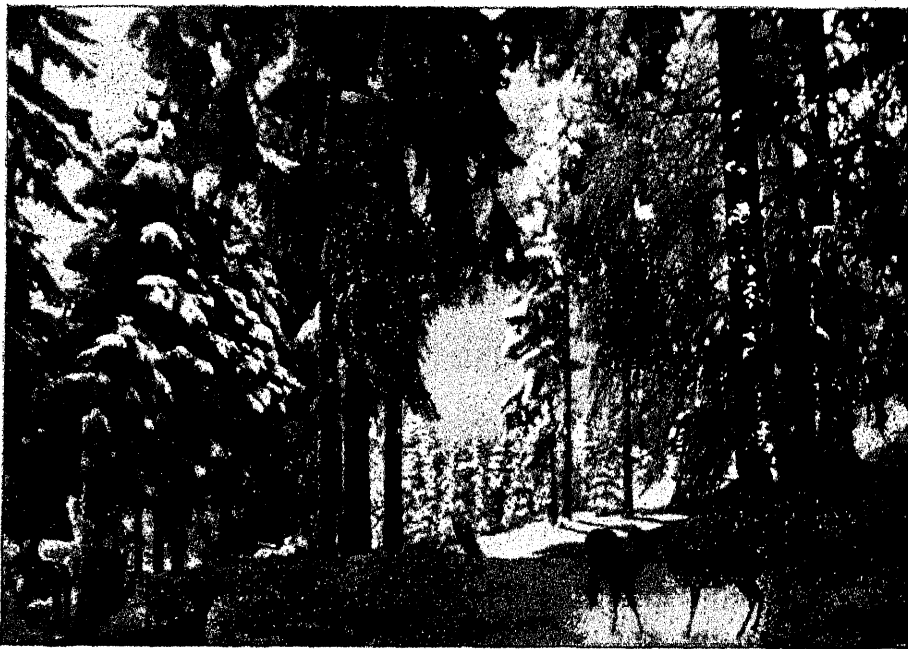
Temast sai enam ja enam raske poiss;

eriti isa kaebas tema üle, kui laupäevaõhtul all külakõrtsis konutas. Metsa Heinz ei armastanud, see seisis alati oma kohal ja ajas oma mustad lõuad laiali vastu aknaid nagu ähvardades — ta vihkas teda! Ja ta vihkas nukke ja kõiki võõraid lapsi seal väljas, kes nendega mängisid.

Täis kummalisi tujusid oli ta. Nii väike kui ta oli, ometi võis ta ennast kõige süütuma asja pärast haigeks vihastada; ja sest sai talle saatus. Ühel päeval, kui üks kodus oli ja nukukehi valmistas, said talle äkki need igavad tüdrukud vastikuks — ta ei jõudnud enam vastu panna! Mispärast ei

Seal lamas ta valutaval seljal ja tegi otsuse. Tahtis minna välja maailma, sama teed mööda, mida mööda läksid nukud! Sinna, kus enam ei kasvanud kadakaid ja kus lapsed ei tarvitsenud alati istuda, mänguasju valmistada ja selle eest vitsu saada — vaid kus nad ise nendega mängisid! Oli olemas üks teine lastemaailm, kes omale rõõmu imes metsast. Ta oli selle maailma valgusekiiri juba ammu aimanud, nüüd tahtis ta ise sinna minna.

Kui ema laupäevahommikul oli oma kandami selga võtnud ja teele läinud, tõusis ta; isa oli metsas töö. Ta pistis küpsetatud

Jõulud.

leidunud kõigi nende nukkude hulgas ausat poissi? Teda valdas taltsutamata lust ainultki nukupoissi näha, ja ta hakkas taskunoaga töötama pehme vormikivi kallal. Tulemus tegi talle lõbu, ja kui ema koju tuli, oli tal juba mitu tosinat poisikehi kuivamas, nii hästi oli ta töötanud.

Ema nuttis imetluses ja kortsutas oma kuue meeleheitlikult eest kägarasse kokku. Vorm oli rikutud ja materjal kadunud, nii vastu meelt kui see temale oligi, ta pidi sest isale teatama. Ja seekord lõi Gassart kõvasti. Kogu pillatud nädalapalk peitus neis lõökides, ja Heinz pidi mitu päeva lamama voodis.

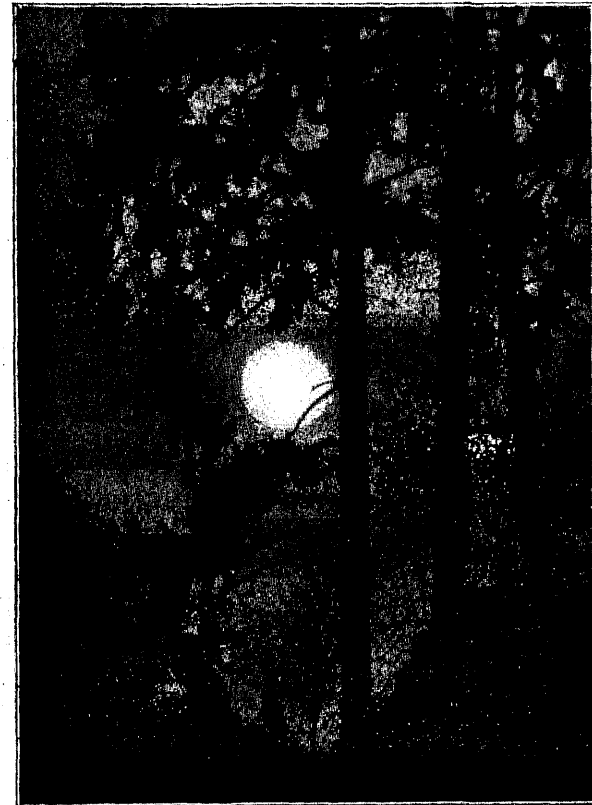
kartuliklimbi põue, võttis kelgu ja jooksis hütist ruttu eemale, nagu oleks teda jälitud. Kui ta aga pisut kaugemale jõudis, tuli talle mõte, et emale pole midagi süüa jäanud, kui ta õhtul koju tuli; ta pööras ümber ja asetas klimbi ukse ette kivile — hütiti enam minna ei tahtnud. Ja pisut aega hiljem meelestus talle, rebane võiks tulla ja klimbi nahka panna; jälle läks ta tagasi ja asetas klimbi üles uksepakule, kus ka võti peitus.

Siis läks ta metsa. Ta ei läinud harilikku teed mööda alla orgu, vaid ronis kõrgemale, ikka ülespoole. Lõunaajal jõudis ta metsast välja, üleval väljavaate kohal.

Oli üks neid vaikseid, selgeid talvepäivi, mil Thüringi mets on maailm oma ette — valge, hele võlumaailm, kõrgele üles tõstetud taeva alla. Kunagi ei oleks arvanud, et maa võib olla nii pidulik. Tormid olid kõrge metsa siin lammutanud; ainult vähesed, üksikud, vägevad hiiglased seisid ja kiikusid, nagu tahaksid nad sumbutada mingisugust valu. Nende jalgade ees lamas noor mets talveunes, võrdudes arvukale loomakarjale, kes kõik kandsid valget talvekusukat.

Heinz võis kaugele välja vaadata üle lumitunud kõrgustikkude ja metsast mustentavate orgude, kus külad sügavas peitusid — see kõik kuulus kordumaale. Aga kaugel väljas, läbi mägedevahelise prao nähtav, sinetas sügavmaa — oma põues peitis ta üht linna ja selle kohal seisis suur kirik. See oli Jumala maailm, ja seal tahtis ta viibida!

Ta läks otseteed edasi, kuni jõudis teele, mis mäest alla lookles. Seal laskus ta kelgule ja libises, kõhuli lamades, mäest alla, kilomeeter kilomeetri järele, nagu ärapöörmatult edasi suunitud. Ta ei kujutlenud enelele midagi seiklevat, mis temale võiks juhtuda, vaid libises ja libises — tundmatusse. Põgenemisest enesest oli küllalt — paremat ei olnud ta kunagi tunnud.

Püha öö, õnnistud öö . . .

3.

Mis väike Heinz nägi ja mis talle juhtus sest päevast alates, mil ta kodust põgenes, kuni ta kui täisealine mees oma maja ja oma tegevuspõllu leidis võhivõõral maal — jah, seep see on, mida harilikult nimetatakse elu muinasjutuks, ja seda võib enesele igauks ise kujutada. Midagi peab ju

inimesele juhtuma; ja kui inimene on nii vähe hellitatud kui Heinz, siis kulub selleks juba palju, enne kui asi üsna halvaks läheb. Sõit välja tuleb lõpuks nagu enesest; pisut enam või vähem läbielamust — see on selle tulemus.

Imelikkus algab enamikul sõitjatel seal, kus tee jälle kodu pöörab. Heinz unustas, nagu mõni teinegi, täiesti oma väljumispunkti; et ta sinna ometi jälle tee tagasi leidis, see on ta elu ime.

Kui Gassart, kes kogu nädala oli viibinud metsatööl, pühapäevahommikul koju tuli ning kuulis, et väike Heinz plehku pannud, siis ta naeris, mida ta muidu iial ei teinud; ja see tegi ta naise veel õnnetumaks. Temaga ei ole hea lugu, mõtles ta ja ruttas kööki suuri kartuliklimpe valmistama, mis olid Gassarti armsaim toit.

Ent Gassart neelas toitu, väliselt mitte märgata lastes, et sõi oma armsamat toitu, ja ei vastanud üldse, kui naine temaga rääkis. Ta istus ja noogutas süües oma ette, nagu oleks ta tahtnud ütelda, küll ta juba —! Selle asja ajas ta korda! Lõpetanud söömise, väljus ta; siis tuli ta jälle tuppa; pikk kepp käes. Seda siis selgkotti valmis seadma.

„Kas juba jälle ära lähed?“ küsis naine murelikult. Mees ei vastanud, vaid lahkus ja noogutas õnnetustkuulutavana.

Gassart lahkus hütist jumalaga jätmata ja pööras läbi tihniku ülespoole — teed mööda, mida ta harilikult metsatöölle minnes tarvitas. Aga niipea kui hütt silmist kadus, võttis ta suuna külla. Alla orgu minnes hüüdis ta tihti poisi nime ja vibutas igakord keppi, nagu oleks ta tahtnud oma hüüet kõvendada tublit nahatäit ähvardades.

All külas kuulatas ta mitmel pool poisi järele.

„Karistasin teda ju vaid teenitult,“ ütles ta ja võttis taskust kivivormi, et teised näeks, kui rõvedalt poiss toiminud. „Aga küll ma poisi jälle nii kaugele viin, et ta oma nina jälle kodu poole pöörab!“

Ta vibutas keppi.

Kuna talle keegi ei teadnud teateid anda, läks ta jälle metsa poole, kuid mitte enam nii kindlasti. Ta läks üle mäe ja jõudis teisele küljele orgudesse; tihti seisatas ta ja hüüdis. Kui selgus, et kepp midagi ei aidanud, viskas ta selle maha, asus lagedatele mäenurkadele ja näitas oma tühje käsi, kuna ise hüüdis. Ta hääl oli omanud peene, paluva kõla.

Kõrtsides võeti otsiv mees hästi vastu ja anti talle kann õlut ette, ja ta kordas oma lugu poisist, kes plehku pannud.

„Siin, vaadake ise,“ ütles ta ja näitas kivivormi, „andekas poiss, mis? Kartis vist peksu ja pani siis plehku, sest selline vorm maksab ju raha — aga võtku seda tont! Kui peaksite teda nägema, siis ütlege talle, et see viga ei tee — keegi ei ole talle sellepärast kuri.“

Ta hääl kõlas hoigena, ja inimesed tundsid temast kahju.

Paarinädalase ümberuitamise järele tuli ta koju; kurtis peas valu, läks ja heitis voodisse. Temale olla üks puu pähe kukkunud ja teda peast tabanud, ütles ta naisele.

Gassart läks nüüdsest alates ise oma teed. Ta võis nagu ennegi esmaspäeva hommikul teele minna ja nädala lõpul puutumata nädalapalgaga koju tulla. Aga nii mõnigi kord tuli ta koju tühja taskuga, ja siis teadis naine, et ta oli käinud poissi otsimas. Mõnikord jälle pikutas ta kodus pingil, nagu vastu seina ja padi pea ümber, ja see oli õieti kõige parem. Siis ei lõhkunud ta asju ja naine teadis, kus ta viibis. Naine tegi kõik tema kodushoidmiseks, vestles temaga tööd tehes ta peavalu üle, mis kõige juures süüdi — ta jutustas talle, mida poisist õsel unes näinud.

Ena Gassartile olid need hapud ja rasked aastad. Ta pidi tragisti töötama, et häda uksest ei saaks sisse tulla; ja mingisugust valgusepunkti ei leidnud, kuhu ta oleks võinud pöörduda. Aga kõike seda kannatas ta rahva seast võrsunud naise imetlemiseväärse andekusega — ühes õnnetuse ja äpardusega kasvada — vaev ja häda ei jõudnud teda paenutada. Veel kunagi polnud ta nii julgusti andunud lõpmatule vaevale kui nüüd, ja iial polnud ta oma

poisiga olnud nii palju koos kui nüüd oma unenägudes. Igal ööl oli ta temaga koos ja siis elas ta oma elu, päeval ta vaid ootas. Tema väike Heinz oli läinud välja maailma, et luua oma vanematele muretut vanapõlve! Küll ta juba tagasi tuli, kui tema aeg saabus!

Kui Gassart oma peavalu enam ei jaksanud kannatada, pidi ta voodis istuma ja kivivormid pidid ta ees seisma. Siis täitis ta need massiga, tegi äratõmbe ja näitas seda naisele küll sada korda, kui pagana hästi see olla õnnestunud. Naine sai aru, et mees ennast südames alati vaevas etteheittega ja püüdis ta mõtetele anda teist suuna. Aga poisi käest ei pääsnud nad kumbki. Enne kui nad aimasid, oli jutt jällegi poisist.

Naise arusaamine asjadest muutus kestvalt kangemaks — vististi küll sellepärast, et see oli mehe omast selgem. Ajajooksul viis naine mehe nii kaugele, et seegi uskuma hakkas, poeg olla ainult selleks põgenenud, et kõigile kolmele leida õnne. Mehe peavalu kadus ja naine pani ta jälle tööle. Suur asi see küll ei olnud, aga ometi võis ta teha kliistrit, pappi leotada ja muud sellesarnast.

Kui ta nii kaugele sai, olid mõlemad jäänud vanaks. Nimelt Gassartist oli seda näha, ta hakkas töö juures kergesti mänglema. Kõige meelsamini istus ta ja täitis vana, kõlbmatut vormi. Ja kui tal võimalust oli, poetas ta mõned poisikehad ema Gassarti korvi. Ta tahtis poega aidata oma leidusega läbi tungida! Siis üteldi all vabrikus: Nüüd on vanal Gassartil Leina ääres jälle omad tööhood.

Naine valvas niipalju kui jõudis, et rõvedad kehad teiste hulka ei satuks; ta kartis, et kaotab töö!

Aga Gassart tüssas teda kavalusega; ta oli omas haiglas, suurustavas kujutelmas nii kangekaelne, nagu oleks tal elu ja õndsus kaalul. Nagu oleks seal midagi olnud kiidelda, et üks väike poiss kord oma taskunõaga oli teinud midagi vallatust. Naine armastas oma väikest Heinzi ja meelestas kõik, mis temasse puutus, paljudest pikkadest aastatest hoolimata — meelestas ka poisi tungi iga asja muuta. Aga iial polnud ta õppinud poissi mõistma. Poiss oli tal maksnud hulga kibedaid pisaraid ja nüüd pidi ta veel vanul päevil selle tagajärgede all kannatama.

Ja siis oli see ometi Gassart oma idee fiksiaga, kes käis õigel teel, võib olla sellepärast, et ta ise oli juba lapsikuks jäänud ja seal siis väikese Heinzi jäljed leidis.

Parajasti neil aastail tulid iseloomunukud moodi, ja kui vabrikuomanik kord nägi üht Gassarti muu kauba hulka poetatud nukku, ütles ta äkki:

„Jah, miks siis öieti mitte? Saadame kord ometi need poisikehad välja maailma!“

Nukk ristiti Heinziks ta algataja järele, ja vanad Gassartid said tellimise niipaljudede proovieksemplaridele kui nad jõudsid teha. Nukud rõivastati maalerlikku talupoisiülikonda, nagu see Leina orus moes on, asetati üksikult oma karpidesse ja saadeti igale poole välja maailma, kus vabrikul oli ühendust.

4.

Ühel hommikul ruttas kirjakandja väikese Daani Altenköbingi linnas peatänavat mööda kingust üles. Oli sula ilm ja päike paistis; kevadene vesi sulises teravate tänavkivide vahel, vana kirjakandja pidi kivilt kivile hüppama, nii et pakid ta seljakotis ja postipaunas tantsisid. Teiste pakkide peal seisis väike pakk, mis eriti mässumeelne oli. Iga silmapilk kukkus ta üle pea ja tabas mehe nina, mis — vististi küll ameti pärast — niisama punaselt läikis kui munder. Siis kirus ta tasakesi oma ette. Muidugi kirjakandja, mitte pakk.

Pisut kõrgemal kitsas, kõveras tänavas tuli esile vana kivitrepp, ulatudes üle rentsli veel tänavalegi. Trepi kohal rippus vana rauast silt ning kääksus kevadetuules; kekulised tähed olid raskesti loetavad. Aga uksele enesel seisis selgesti ja loetavalt:

Heinz Gassart
Nukukauplus — nukukliinik.

Heinz Gassart istus parajasti hommikusel kohvilaual, kaheaastane poiss põlvel, kui post tuli; proua oli kaupluses.

„Heinz, Heinz, tule ometi ja vaata! Üsna uus nukusort, poiss! Ja ta nimi on samane kui sinul!“

Heinz Gassart jooksis kauplusesse. Ta oli kui haige, niipea kui nukukudealal uudist tuli, ja jooksis kohe nuku juurde. Proua seisis ta kõrval ja silmitses teda armunult; oli tore vaadata, kuidas Heinz nuku kätte võttis ja seda siis asjatundliku ilmega silmitses. Tema ise arvas seda eriskummaliseks juhuseks, et just temast pidi saama nukukaupluse omanik, kõik muu, arvas ta, sobivat talle paremini. Aga see ei takistanud teda oma alal eriti tubliks saamist; üsna arusaamatu oli see tihti, mis ta kõik oskas välja lugeda nukukehast, mis teise vaatleja meelest täiesti võrdus teistele.

Aga nii kummaliselt ei olnud ta mees ometi kunagi käsitanud mõnda nukku. Ta käänas ja pööras seda ikka jälle, alati närviliselt. Proua seisis ja ootas, et mees oma nägemise välja ilmutaks — ja nägi ta käsi vabisevat ja ikka jälle uusi väljendusi ta näost üle jooksvat. Ja siis hakkas ta kartma. „Heinz,“ hüüdis ta ja puudutas teda. Aga Heinz pööras talle sõnatult selja ja läks oma büroosse, nukk nii kummaliselt elutult käte vahel.

Mitu korda käis proua ukse juures. Ta aimas, siin oli midagi, mis puudutas midagi tumedat ta elus, tema lapsepõlve, ja teadis, et Heinz siis meelsasti üksipäi tahab olla. Ent ta süda jooksis verd ihas, nüüd tema lähedal olla ja oma kaastundlikku kätt ta laubale panna. Viimaks ei jõudnud ta enam vastu panna ja vargles tema juure büroosse. Heinz istus longuvaajunult ja lõdvalt, nagu pärast kanget meeltevapustust, ja vahtis tarretult kaugusse; tema ees seisis paljas nukukeha, täiesti riistet vaba.

„Kas pean jälle ära minema?“ küsis proua tasakesi ja silitas õrnasti ta juukseid.

Nüüd alles sai Heinz ta juuresolekust teadlikuks; ta võttis silitavast käest kinni ja suudles seda.

„Olen oma lapsepõlve jälle leidnud,“ ütles ta vaikselt, peaaegu arglikult.

Kui juba see öeldud, sai ta õhku ja hakkas jutustama — tumedasti ja muinasjutulikult — ühest väikesest poisist sügavas pimedas metsas, hütist mäenõlvakul ja igavesest kinniolekust kleepivatkliistrit tarvitava töö juures. Poisist, kes kasvas tige-daks vigurivändaks, pimedas kinni istudes, kus ta pidi valmistama mänguasju lastele väljas ilusas maailmas. Kõik see oli ta seest kadunud, kuid nüüd tuli see jälle elusalt esile tema ette. Ja üks asi tõmbas teise kaasa: kivivormi, mis pidi muutuma tüdrukukust poissnukuks seal laual — ja põgenemine, et pääseda tagajärgedest. Ja kui ta nõnda jutustas, kerkis äkki tema mälestusest uus isik ta ette — isa. Ta nägi teda seisvat madalal lävel, kirves ja saag õlal ja leivakott seljas.

„Ja kõige sellega oled sa elanud ja sellest vaikinud,“ ütles proua nuttes ja suudles väikest nukukeha. „Aga mispärast ometi, Heinz?“

„Olin selle ju unustanud,“ vastas see raskesti. „Emast oli mul alati teatud kujutelm — nagu armsast näost, mis minu kohale kummardas. Aga kõik muu on teel kaduma läinud. Ma ise küll aitasin seda kaotada —“

„Kuid mispärast ometi?“

„Kartes, et saadakse teada, kus minu kodu oli, ja saadetakse mu sinna tagasi, arvan. Ja ehk ka — et lapsed ka oskavad vihata, sina!“

„Et sa siis nimelt siia sattusid?“

Proua silmad särasid pisarast.

Heinz võttis ta ümbert kinni.

„Jah, sina, see'p see imetaõlsus ongi! — Ja kuidas see kõik juhtus? Mäletan ainult veel tuhmilt üht maanteed ja meest, kes mu käest kinni hoidis — arvatavasti keegi rändav hulgas. Meie uitasime ja kerjasime endid läbi, sest mulle näib, mul on ettekujutus udest, mis kord minu elus minu ees lõpmatult suletud. See mees tõi mu arvatavasti Kopenhagenisse ja kadus siis minu juurest kuidagi; sest hetkest alates, mil ma peatänaval ühte suurde mänguasjade ärisse jooksupoisi koha sain, mäletan ma kõik selgesti, seal lasksid nad mind õppida kaubandust.“

Proua noogutas pead.

„Kui kummaline on elu,“ ütles ta pehmesti ja vahtis uneledeks enese ette, pea täis sügavaid mõtteid. Siis ajas ta enese sirgeks — võttis väikese nukukeha ja suudles seda ägedasti, just kõige hädaohutlikumale kohale.

„Ja nüüd pead sa reisima koju ja oma vanu vanemaid külastama,“ ütles ta kindlasti.

„Kui see ei ole juba liig hilja,“ vastas Heinz — ja hakkas ägedasti nutma.

Proua pigistas ta pea oma rinnale ja laskis tal nutta. See oli kõik see tume ta elus, mis nüüd sulas ja vihmana maha sadas.

Tee välja ja tee koju on ühepikkused, ütles vanasõna, aga Heinzile oli kodutee igatahes palju lühem ja kergem kui seda oli olnud tee sealt välja.

Kaks päeva pärast nuku toodud tervitust astus Heinz Waltershausenis rongist välja. Suurest nukuvabrikust sai ta kõik tarvili-

kud teated. See oli parajasti see nädalapäev, mil ema Gassart harilikult oma tööd ära andis; kui ta ainult kaks või kolm tundi ootaks, võiks ta tee üles mägedesse käimata jätta, veldi talle. Aga võõras mees ei tahtnud oodata, tema läks viibimata ja jala üles Pimemägestiku poole teele.

Mäeteed mööda, mis Friedrichsrodalt Pimemägestikule viib, tuli üks emakene raske kandamiga alla, temale vastu. Tee oli sula ilmaga täis libedat jääd ja raske kandekorv rõhus tulija küüru; ta pidi ennast ikka ja ikka jälle kuuseokstest aitama ja puu juurest puu juurde libisema, et mitte kogu mäest liugu lastes alla lennata.

Heinz võttis ta ümbert kinni, veel enne kui ema ta ära tundis, ja vabastas ta kandamist; ta tõstis ta kuuse alla pehmele samblale, kuna süda ta sees rõõmus ja valus nuttis. Ah, kui kerge ja väike oli ema? Elu raske käsi oli ta peaaegu vajutanud maha. Aga ta heas, kortsunud näos säras paar lahket lapsesilma, mis ta kodus oma väikeses poisis jälle ära tundis.

Midagi ei ole nii meeliliigutav ja haarav, kui õrn silitus kätelt, mis sinu heaks on töötanud, ja Heinz varises kokku selle väikese, närtsinud naise kobavate, kõverate sõrmede all. Nüüd alles taipas ta õieti, mis oli varjuks olnud ta elus; kui raske oli, ka täisealisena, olla emata.

Väike vana emakene naeratas ainult, kuna ta oma poissi kobas ja teda, kes oli kasvanud nii suureks ja saanud nii peeneks, oma pilkudega kallistas. Teda ei võinud maailmas enam ükski asi üllatada, ja et ta poiss tagasi pidi tulema, seda oli ta alati teadnud. Heinz oli välja läinud nende kõigi eest, ja nüüd oli ta jälle siin.

„Küll nüüd isa saab jälle rõõmsaks!“ ütles ta, kuna ta vana pea tudises. Ja see oli tema esimene tervitus Heinzile.

Jõululugu neljas pildis.

Saksa kirjanik **Franz Endres.**

Tore korter kusagil ülikoolilinnas. Noor eradotsent dr. Göbel istub oma ilusa blond abikaasa vastas teelaua ääres.

„Jah, sul on õigus, Martin, jõulud on lollus,“ ütles proua Elise ja süütab sigareti. „Selge lollus. Inimesed on lapsikud, kui seisavad põlevate puude ümber ja pisaraid valavad lihtsalt sentimentaaliteedi pärast.“

„Nii siis jääme selle juurde,“ ütles noor õpetlane. Alles mõne päeva eest on ta lõpetanud sügavpõhjaga teose, milles ta inimliku hinge olemasolu oma arvates on likvideerinud ja ajusünituseks nimetanud. „Jääme selle juurde. Öösel läheme suuskadega sõitma.“

„Jah,“ hüüab väike, hurmav proua, „ja

nimelt sõidame seal, kus me ei tarvitse karta, et näeme jõulupuid.“

„24. detsembril on meil täiskuu,“ arwab doktor Göbel.

„Seda parem, siis suusatame kogn öö! See on ka protest! Suurepärane!“

„Sa oled minu ideedesse juba täiesti koonunenud,“ naerab dr. Göbel.

Proua Elise punastab meelitatuna.

„Kas ma siis ei ole kuulsa hingetapja naine?“

— — —

Üksik mägitae Graubündneris. On jõuluõhtu. Kitsas, sügavasti lumitunud tee seisab kaugel suurtest maanteedest ja on inimestest tühi. Pole näha ainustki maja, ainustki tuld ligidal ega kaugel, ehkki paistab kuu. Lumi sädeleb jäistes kristallides. Tee viib pikuti mäekülge mööda, mis tee ligidal umbes kümne meetri kõrguselt järsult alla langeb.

Kõrgusest tulevad kaks suusatajat kiires sõidus alla tee poole. Ees dr. Göbel, pisut tema taga ja temast veidi kõrval ta proua.

„Tähelepanu! Kuristik! Pahemale poole sõita!“ karjub Martin Göbel ja kääneb toredas tiirus kuristikust kõrvale.

Proua Elise kuuleb ta hüüet, ei saa aga enam pidada, kiljatab ja kukub. Ühes lühematega, mis kuristiku äärele tekkinud, kukub ta varges virvenduses kümme meetrit läbi õhu ja jääb teele pikali.

Dr. Göbel on kohe tema juures.

„Elise, mis sul on? Kas oled enesele teinud haiget?“

Kuid ta küsimusele ei anta vastust. Ta kobab naise pulssi. Talvekindad ei lase midagi kuulda. Mees kumardab ta rinna kohale ja kuulab südamelööki. Ta hõõrub naise oimukohti konjakiga ja valab talle mõned tilgad ka kõvasti kinnipigistatud suhu. Minestus ei taha taganeda. Dr. Göbel võtab pilbastunud suusad naise jalgade küljest, raputab teda, tõstab ta istukile. Naine kukub ümber kui nukk. Dr. Göbel vaatab meeleheitlikult ringi. Ei maja, ei tuld. Üksinduse suur ja sügav vaikus igal pool.

Ta mõtted töötavad palavalt. Siiajäamine tähendab külmasurma. Kui Elise ei ärka, siis magab ta surmase. Külmab ära, kui varsti ei ärka. Värisevate kätega hõõrub ta jälle ta oimukohti. Avab vägisi ta suu ja valab konjakit ta suhu. Elise neelatab, avab silmad.

„On sul valu, Elise?“ küsib ta. „Ütle ometi, on sul valu?“

Elise ajab enese istukile, naeratab.

„Ainult ehmatas, Martin!“

Ta katsub käia. Ja vajub halisedes kokku. Ta on oma parema jala nikastanud.

„Katki ta ei ole, Martin, ära karda,“ ütleb ta, „ainult nikastunud. Kuid käia ma ei saa.“

Ta istub jälle sügavas lumes ja lõdiseb külmas.

Dr. Göbelile meelestub, et ta on kaasa võtnud trillervile. Ta otsib seda närvilise rutuga, leiab ta viimaks ühest taskust ja annab sellega mägestikus moesolevat märki, mis on S. O. S. mägestikus. Ikka jälle vilistab ta. Siis näeb ta ehmatades, et ta proua uuesti magama jääb. Ta raputab ta ärkvele ja vilistab jälle. Ainult valge, kiirgav üksindus on tema ümber. Ja kell on alles seitse. Ja terve külm öö on alles veel ees.

„Kuidas on sinuga lood, Elise?“

„Jalg paistetak ja mul on külm, ja ma olen nii väsinud.“

— — —

Ülevalpool teed, mitte kümnet minutitki õnnetusekohast eemal, seisab kuuskede vahel peidetuna ja mäekülje kõverikus asuvana mingisugune karjamajakene. Teele ta ei paista. Sellest majakesest kumab valgus. Seal valmistub keegi Helveetsia kunstnaaler oma prouaga jõuluõhtule. Nad töötavad usinasti toas, kus katel tulel suriseb. Väikeses kõrvaltoas magab nende kolmeaastane laps poolavali suul ja punetavil põsil, käekesed pea all.

„Imetaolik on see õhtu,“ ütleb maaler oma prouale. „Vaata ometi, kuidas kõik kiirgab. Ja kui magusasti poisu magab! Nüüd võime kõik ilusasti valmistada. Ja siis äratame ta, selle poisipõngerja. Küll ta teeb silmad, kui näeb sädelevat ja siravat puud.“

„Mina jõuan küünaldega varsti valmis,“ ütleb proua, „Ja sina, palun, lisa tulele puid juurde, tuli jääb väikseks. Tõsta supp katlast välja ja hakka kord juba oma jõulupunshi valmistama!“

„Kuidas käsitate, vali perenaine,“ naerab maaler, suudleb oma hurmavat naist südamilikult ja asub tööle.

„Tehtud,“ ütleb ta tüki aja pärast. Siis läheb ta laua juurde ja asetab terve loomaia leoparte ja lõvisid, tiigreid ja kaameleid väikese jõulupuu alla.

„Ja mis saan mina?“ küsib proua.

„Üllatus! Seisab siin salvrätiku all. Aga et sa sinna alla ei vaata!“

„Ja sinule on mul ka midagi. Seal pingil, ka ühe salvrätiku all,“ ütleb proua, „aga et sa oma liig suurt nina sinna ei pista!“

„Kuule!“ katkestab maaler ta jutu. „Kas sa ei kuule? Hädamärk vilega. Jah — nüüd üsna selgesti. Seal on midagi sündinud. Ruttu — minu suusad!“

Noor proua silmitses teda kurvalt. Maaler naeratab ja silitab ta palgeid.

„Maria, laps! Kõigepealt inimlik kohus!“

Kümne minuti pärast on ta tagasi. Ja seletab abikaasale asja ära.

„Ei midagi kardetavat, aga proua ei saa käia. Ma toon ta saaniga siia. Need kaks ei saa nautida ilusaid jõulupühi.“

Proua Elise asetatakse saani. Tal on veel valusid, kuid pahemad kui need on ehma-

tuse tagajärjed. Ta nutab ja lõdiseb külma käes.

Maaler veab saani. Dr. Göbel käib saani kõrval ja lohutab oma naist.

Nad jõuavad majakese juurde. Härrad toetavad proua Eliset ja talutavad ta ukse juurde. Maaler avab. Soojus ja valgus voolavad neile vastu. Nad astuvad tuppa. Seal seisab väike jõulupuu heledas küünaldesäras. Tema ees istub väikesel jalgpingilimeilus naine, kel hurmav laps süles.

Kolm tulijat jäävad seisma ja ei leia sõnu. Viimaks ütleb maaler:

„Me pühitseme oma lapse seltsis aasta ilusamat õhtut . . . Et sa küünlad oled põlema pannud, Marie!“

Magus hääl vastab:

„Et see vaene proua ka saaks jõulurõõmu!“

Maria asetab lapse toolile ja tuleb vastu neile, kes ikka veel seisavad ja vaatavad.

„Püha öö,“ ütleb ta tasa.

Valesti ühendatud.

Inglise kirjanik **K. R. G. Brown.**

George Lindsay klappis pearaamatu ruttu kokku ja vaatas tühjas büroos tuseselt ringi. Varsti selgivail põhjusil tundis ta tuska ja oli südamest rõhutatud. Oli jõuluõhtu, kell pool seitse, ja teised juhatuseliikmed olid juba ammu rutanud oma perekonda või tuttavate juure. Kuid Georgel polnud minekuga ruttu.

„Sest saab tore õhtu,“ ütles George sõnaahtrale pearaamatule. „Inimene võib tõesti kaotada kõik lusti —“

Äkiline helin telefonilt katkestas tema kurvad mõtted lühidalt.

„Halo!“ ütles George telefonitoru võttes teravasti.

„Oled sina see, George?“ küsis hääl. Hele, musikaalne naisehää, mille võlu isegi telefon ei jaksanud rõövida.

„Mis?“ küsis George võpatudes. „Jah, mina. Kes on seal?“

„Mary. Mis teeb sinu reumatism?“

„Minu mis?“ ütles George, kes õigusega tohtis uhke olla oma kehalikule tervisele.

„Ärme sellest enam räägime. Kuule, George, on sul homme midagi ees?“

George vaikis hetke ja kirus oma saatust. Oma sügavaimaks kahetsuseks ei tun-

nud ta ühtegi Maryt, veel vähem seda Maryt, kel nii võrratu veetlev hääl. See oli hääl, mida ta oleks meelsasti võinud kuulata tundide kaupa, kuid see ei pidanud silmanähtavalt nii olema. Elu, mõtiskles ta süngelt, oli kord selline. Nagu oleks tal vähe kanda olnud, pidi saatust teda veel piinama valeühendusega.

„Sina, George,“ küsis hääl, „oled sa homme vaba?“

„Muidugi,“ ütles George kurvalt. „Nagu lind. Aga ma kardan, et kuigi olen vaba, sellega veel midagi pole võidetud.“

„Noo! Meie sooviksime, et sa lõunaks —“

„Vabandage, mina pole paraku see, keda te otsite. Olen . . .“

„Mis? Teie ei ole George?“

„Jah, aga mitte see George. Keegi teine George.“

„Milline George?“

„Üsna harilik George, aga mitte teie George!“

„Oo!“ ütles hääl, millest välja kajas kerge süütus. „Mis te seal õieti lobisete? Kas on mulle antud valenumber? Kas teie ei ole nr. 1217?“

„Paraku ei. Minul on nr. 1712.“

„Oo, vabandage eksitust. Head . . .“
 „Palun veel üks sekund!“ ütles George ruttu ja väga tõsiselt. „Ma . . . ma sooviksin . . .“

„Haloo!“

George hakkas ise oma julgust kartma. Ta tõmbas sügavasti hinge ja kogus jõudu. Enne kui ta seda häält nägi oma elust kaduvat, tahtis ta parem kõigest etiketist ja korralikust eluviisist üle astuda.

„Kas olete . . . , see tähendab . . . , kust te räägite?“

„Mina?“ küsis häällatusega. „Kensingtonist. Miks?“

„Hea küll. Kas on teil . . . , kas on teil täna õhtul midagi ees?“

Tekkis paus.

„Mis te arvate?“ küsis häällatusega jahedalt.

„Ei, ei!“ ütles George kartlikult. „Arge mõistke mind valesti, palun. Vaadake, asi on nii. Viibin alles kaks nädalat Londonis ja ei tunne siin ainustki hinge. Pean oma jõuluõhtu veetma Bayswateris üürikorteris. Kas olete kunagi veetnud ühe jõuluõhtu Bayswateris üüritud toas?“

„Ei,“ ütles häällatusega jälle soojemini.

„Uskuge mind, siis on teil olnud õnne. Kui te helistasite, ei teadnud ma isegi, kas peaksin omal kõri läbi löikama või Waterloo sillalt jökke hüppama. Aga nüüd . . . , vististi, ma ei tea, kes te olete ja kus te olete, aga kas tahaksite mulle teha meelega head?“

„Mispärast peaksin küll seda tegema?“ ütles häällatusega ja jätkas siis mitte täiesti järjekindlalt. „Mis see siis on?“

„Kas ei sööks te täna õhtul minu seltsis?“

„Usus ja pikem paus. Siis tuli see nii äkki, et George võpatas.“

„Teie esinete kaunis tragilt, eks ole?“ ütles häällatusega. „Kust te teate, et mina just see olen, keda te enese seltsis sööma soovite?“

„Teie häälest,“ vastas George muretumalt. „Ma näen teid üsna täpselt. Teie olete kaunis suur, ilus ja umbes kakskümmend aastat vana. Teil on hallid silmad ja te armastate koeri. Eks ole õigus?“

„See mees on nõid,“ ütles häällatusega rahulikult. „Ja teie olete väike, paks ja umbes nelikümmend aastat vana, eks ole nii? Teil on paks kõht ja vasekarva nina. Kas olen õieti arvanud?“

„Täitsa viltu!“ naeris George. „Kannatage, kuni mind näete!“

„Siis pean küll kaua kannatama!“

„Ainult tund aega. Teie tunnete ometi Romerit Greeka streetil? Kell pool kaheksa. Mina kannan sinist kaelasidet, millel valged täpid. Tulge. Ausõna, teie päästate minu elu!“

„Ja kui ma tuleksin, kuidas tahate mind ära tunda? Ma ei kannan ju oma häält seljas.“

„Küll ma teie juba ära tunnen,“ vastas George kindlasti. „Kas tulete — jah?“

Jälle paus, üsna lühike.

„Kas olete,“ ütles häällatusega, „iial ühe jõuluõhtu veetnud Kensingtonis ühe poissmehest onupoja seltsis?“

„Mis?“ küsis George. „Ei . . . mina . . . oh! Nii siis — teie tulete ometi? Kuulge, see on . . . haloo, haloo!“

Aga häälel polnud arvatavasti enam midagi ütelda.

— — —

Tund hiljem seisis üks noor, korralikult riietatud gentleman, kel oli ootusrikas ilme ja kes kandis sinist valgete täppidega kaelasidet, Romero restoraani väikeses eelruumis, vaatas korduvalt oma taskukella ja silmitses kõiki, kes läbi käänatava ukse sisse tulid, teravasti. Olles süvenenud juba arvata kümme minutit sellesse toimingusse, vaatas ta oma kella küll juba kolmekümnendat korda, kui üks häällatusega kõrvast ütles:

„Sinine kaelasid — valgete täppidega. Jah. Vabandage, kas olete teie George?“

George võpatas äkki, lükkas suust kareda hääle ja pööras kähku. Tema kõrval seisis üks väike, vana daam, valgete juustega, kortsus näoga ja mustasse riietatud. Paar sügavsinist silma silmitsesid teda kuldraamiga prillide tagant teravasti.

„Mul on kahju, et nii hiljaks jään,“ ütles väike, vana daam, „aga ma ei leidnud oma pühapäevakübarat rutem kätte.“

„Kas . . .“ ütles George, kes tundis, nagu oleks ta äkki pimedast trepist alla lennanud, „kas olete . . . teie . . . Mary?“

„Jah,“ vastas väike, vana daam hiilgavalt. „See oli teie poolt väga armas, et mind välja palusite. Tõsine seiklus. Ja ma armastan koeri nii väga!“

„Koeri?“ ütles George vankudes. „Ah nii, koeri. Jah.“

Tema pea käis ümber asjade arengut märgates, aga ta valitses ennast võimsalt. Kuigi ta oli pettunud, ometi ei tahtnud ta seda ühelgi tingimusel vanal daamil lasta märgata.

Puhkushetk mäeveerul.

„Kui . . . , kui ilus teist, et tulite,“ ütles ta südamlikult. „Kas läheme sisse?“

George suureks üllatuseks kujunes õhtusöök imetoredaks. Väikesel, vanal daamil oli palju nalja, kiire arusaamine, elav keel ja ta teadis lugemata hulga toredaid lugusid jutustada. Ta ei ilmutanud vähematki huvi George äri suhtes ja ei osutanud ka oma elule, vaid lobises elavalt kõigist teistest asjadest päikese all. Ja George, kes oli endisest ehmust jälle toibunud, vastas lahkesti ja tegi omaltki poolt nalja vastu. Nii möödus aeg nii ruttu, et ta oli otse üllatatud, kui ta külaline kella vaatas, ohkas ja kahetsedes ütles :

„Oh jee, juba pool kümnel Pean minema. Pean kell kümme juba voodis olema, nii tahab seda arst. Ma tänan teid südamest, südamest, George. See oli ju suurepärane ja lõbus õhtu!“

„Tõesti?“ ütles George südamlikult.

„Kas peate tõesti juba lahkuma? Siis saadan ma teid koju!“

„Oh ei,“ ütles väike, vana daam. „Seda te ei tarvitse teha. Minu õetütar tuleb mulle järele. Tema nõudis seda. Täitsa ilmaaegu. Aa, seal ta juba ongi!“

Sest nüüd olid nad jälle jõudnud eesruumi. Ja seal istus punasel plüüshsohval keegi, keda nähes George soolasambaks tardunult seisma jäi. Suur, ilus, hallide silmadega preili suurepärase punase kübaraga, mis temale hiilgavalt sobis.

„Mary, mu lemmik,“ ütles väike, vana daam. „Kui kahju, et sind lasksin nii kaua oodata. See oli imelõbus õhtu. George, jah, mis te nimi siis veel edasi on?“

„Lindsay,“ vastas George kogeledes — ta näis, nagu oleks tal midagi olnud kõris.

„Ja see on Mary Deacon, minu noor õetütar. Ta elab minu juures, teate. Mõnikord tekitab see segadust, kui inimestel on üks nimi.“

„Ei,“ ütles George mõtlemata. „Või õieti ometi!“

„Oleks häbi,“ ütles väike, vana daam naeratades, „kui me teda veel kauemini peaksimme püüningil, eks ole, Mary? Vaadake, härra Lindsey-George, see oli teist ometi kaunis jultunud tegu, et Maryt kutsusite õhtusöögile. Eks ole nii? Sellepärast mõtlesime teile väikest õpetust anda. Ilus seiklus minule, teate, ja siis olin ka uudishimulik teid nägema. Muide on ta tore poiss, Mary. Ta oli vististi hirmsasti pettunud, aga märgata ei lasknud ta midagi.“

„See ei oleks ka mulle meeldinudki,“ ütles teine Mary.

„Mina arvan,“ ütles väike, vana daam, „teda võime rahulikult homseks eneste juure lõunale paluda. Usun, üirituba Boyswateris on jõulupäeval kaunis ebasobiv. Meie saame olema üsna üksi, George, kuna mu vennapoeg ei saa tulla . . . , see, kel nimelt reumatism on. No vaata, kaks Maryt ja kaks George'i! Milline juhus! Noh, kas tulete, George?“

George vaatas vankudes teisele Maryle. See naeratas talle vastu ja George silmad löid loitma.

„Kas ma tulen?“ ütles George. „Ja kas ma tahan? Ja . . . , oh ma tahaksin teid veel ainult stügvast südamest tänada!“

Väikse ertshertsoginna esimene suudlus.

Tshehhi kirjanik **Emmerich Roboz.**

Keiser Rudolf, kes oli raisanud oma armastatud riigi poole varanduse astroloogia, alkeemia ja kallite kellade peale, andis Praagas kõikjalt kokkutulnud saadikuile ja mõisnikele õuepeo. Sellest pidid endastmõistetavalt osa võtma ka kõrged sugulased, kes parajasti viibisid pealinnas. Maria Isabella, lesk ertshertsoginna, oli hiljuti saabunud Anna Georgia saatel, kes oli kõige

laps? Ouepallil luuravad kõik põrgu kiusatused sarnast inglit. Seal nopib kurat oma liiliaid!“

Ertshertsoginna ja nunn vaatasid üksteisele kartlikult näkku. Kuidas pidid nad kaitsma karsket ertshertsoginnat selle suure hädaohu vastu?

„Mulle tuli päästev idee!“ ütles siis nunn. „Seome talle ciliciumi ümber keha. See

Mets talverütis.

noorem ta 15 lapsest, Grazist pidude linna ja oli palutud õuepeole. Keiserlik kõrgus kuulis ebameeldiva üllatusega, et ta viieteistkümnenda-aastane tütar seltskonda peab ilmuma. Ema töötuse põhjal oli ta igaveseks taevale lubatud.

Veel suurem oli neid saatva karmeliitiõe imetus:

„Mu kasvandik tantsusaalis! Seal on ju noori mehi, kaardiväehvitseri ja ebamooraalselt elavaid rüütleid. Sarnaste saatana kaaslastega peab tantsima see puhas, süütu

seespidi naeltega varustatud nahkvöö tuletab talle valusalt ta kõrget eesmärki meele, kui tantsu ajal keegi mees teda tugevamini enese vastu surub.“

Kõrge ema oli rõõmuga nõus ja Anna Georgia täitis lapseliku alandlikkusega käsku. Enne kui ta selga ajas oma lumivalge, pitsidega kaunistatud pallisärgi, pani talle õde Immaculata julmi instrumendi, mis võis tugevamal surumisel tekitada piinavaid haavu, ümber õitsevärske, saleda piha.

* * *

Oli sädelev palliöö. Anna Georgia läks põksuval südamel läbi külalistega täidetud ruumide. Kõik oli sära ja toredus, marmorseinad ja Veneetsia peeglid, kõikjal läinetas siid, pitsid ja teemandid. Eksootilised lilled ja eksootilised inimesed. Türgi kaftanid, vene kottpüksid, ungarlaste nahaga ilustatud, kullaga tikitud mundrid, Araabia turbanid, dalmatiinide laiad, relvadega kaunistatud vööd, prantslased siidpükses, Veneetsia riietused — ennenägematu värvide ja vormide mitmekesisus. Läbi saalide kandus imeliste lõhnade segu, kostsid gitarrid, flöödid, sarved, tshinellid ja trummid ja pasunad põrisesid metsikus, ohjeldamatus tantsurütmis. Mehed ja naised tõstsid värisevate ninasõõrmetega päid muusika poole. Õnnest värisedes andus noviiits silmapilgule. Ta nägi keisrit, ümbritsetud välissaadikuist, nägi imeilusaid daame ja noori, uhkeid kangelasi. Pallisaali õhk oli lämmatav ja raske nagu suveöö.

Kõrge ema tantsis ühe noore kindraliga ja Anna Georgia jäi üksi saali nurka. Ta istus seal hõbedamastiga kaetud diivanil, unustatud ja väsinud. Keegi ei olnud tast hoolinud, keegi ei olnud teda tantsule palunud. Kuid kuigi keegi oleks tulnud, ta ei oskanud tantsida, ta kandis ju ciliciumi tumber puusade.

Ta ei teadnud isegi, kuidas see oli tulnud, kuid siis keerles temagi tantsijate seas ühe noore rüütliga. Nad puudutasid üksteist vaevalt sõrmeotsadega ja nii kergelt ja osavalt heljus tütarlaps tantsus, et ta vaevalt tundis kurja vööd. Tõepoolest ei mõtelnud ta enam sellele. Ta tantsija oli soistanud Oviidi ja Tibulli ladinakeelseid salme ta väikesesse, roosakasse kõrva ja ennekuulmatuid meelitusi:

„Nii magusat lille, nii ilusat liblikat ei ole ma veel iialgi oma sõitudel näinud.“

„Teil on kindlasti olnud palju avantüüre, härra rüütel,“ vastas tütarlaps naeratades.

„Teie pärast tahaksin nad unustada!“

Onnis rööm täitis väikest printsessi. Esimest korda tundis ta, mis on vere leegitus. Ah, kui võõras noormees ta võtaks käte vahele ja teda kataks suudlustega!

* * *

Tants oli lõppenud. Paarid olid haihtunud saalidesse ja mänguruumidesse, paljud istusid kaetud laudade taha ja mehed avasid veinivaadid. Anna Georgia läks oma rüütliga palmideaeda. Nad leidsid mõnusa varjupaiga nende lõunamaa laste kaitse all.

Datli- ja apelsinipuud laotasid raskeid lõhnapilvi. Kaugelt kostsid muusika vaiksed helid. Nad seisid ühe sügava, roheline puuladva all.

Tütarlaps sulges silmad. Mehe suu sosistas kuumi sõnu, mis panid ta värisema.

„Teie ei tohi süleleda mind!“ sosistas printsess ja tahtis edasi minna. Kuid teine tõmbas ta äkki kaenla ja surus ta saleda keha tugevasti enese vastu. Mis on mee magusus ta suudluste õndsuse vastu! See oli esimese elamuse joovastus ja uim. Anna Georgia hingeldas. Ta rind kerkis lõpmatus õnnetundes. Mehe käsivate tugevas kaitsetuses tuksatas ta õndsas krambis. Ainult silmapilguks meelitus talle cilicium, kuid ta ei tundnud valu. Ja järgmise suudluse juures ei mõtlenud ta enam sellele.

* * *

Kui ertshertsoгинna Maria Isabella ja ta tütar Anna Georgia varahommikul keiserliku palee paremas tiivas asuvasse renaissance-magadistuppa läksid ja pallikleidid maha olid võtnud, avas kõrge ema toore nahkvöö sõlme tähelepaneliku käega. Valgel tütarlapse kehal ei olnud naela jälgegi.

„Täna Issandat, mu laps,“ ütles 15 lapse vage ema, „et sind üksi kuratlik kiusatus ei ahvatlenud. Cilicium oleks su õrnad puusad veriseks pistnud.“

Nad heitsid siidtekkide alla. Kammerneitsi kustutas kütünlad ja soovis truualamilikult „head ööd“. Ema uinus kohe. Anna Georgia sulges samuti silmad, kuid ei saanud magada. Suudluste mesi lebas veel ta huultel. Ta käed olid kokku pandud, kuid palvetada ta ei saanud. Ta süda oli seni tundmatu tunde magususega täidetud. Talle oli juhtunud ime. Ta südamele oli juhtunud ime ja ciliciumiga oli juhtunud ime. Karskusvöö naelad ei olnud teda haavanud! Hääletult ohkas ta:

„Tema, kes näeb meie südamesse, tegi raudnaeladki pehmeks!“

Jälleärganud elurõõm sisendas talle imelisi mõtteid. Ta kõneles endamisi:

„Kas sa ei arva, Anna Georgia, et see ime on taeva viibe? Et oled muuks loodud, kui nunnaks kloostri? Meie kõigevägevam isa ei tahtnud, et noore rüütli kaisutused mulle sünnitaks valusid. Ka ta suudlused ei teinud valu. Ta vallatud sõrmed ka mitte. Oli ta ehk taeva käskjalg? Ehk olen loodud maise armastuse jaoks ja mitte taevalikule armastusele?!“

Hirmsa nägemusena kerkisid nüüd ta ette

kloostri surnud seinad, endid nuhtlevate nunnade kahvatud näod — elu ilma iluta ja rõõmuta. Ei, ta tundis, et ei olnud sündinud igaveseks valuks ja igaveseks resignatsiooniks! Ta terve, õitsev keha tundis instinktiivselt vastikust igavese viljatuse ja mahamatmise vastu. Ta palvetas härdalt: „Issand, tee jälle imet, et seda ka mu vaga ema mõistaks!“

Ta palve leidis kuulmist. Keiser Rudolf lasi järgmisel päeval Maria Isabella enese juure kutsuda ja võttis ta armulikult vastu: „Millal pühitsete pulmi?“

Ertshertsoginna vaatas oma kerget mehevenda umbusklikult. Ta ajud näisid olevat segi paisatud.

„Ma ei mõista, millest majesteet kõnelevad.“

„Kas vürst ei palunud su tütre kätt?“

„Missugune vürst ja missugune tütar?“

„Sa küsid mind? Poola vürst, noor Johann ja peol oli ju ainult üks su tütardest!“

„Jah, Anna Georgia. Ja ta peab vürstiga abielluma? Olen lubanud ta juba taevale.“

„Haha,“ naeris keiser, „tast oleks saanud kena nunn! Ta tantsis kogu öö noore vürstiga ja lasi end kaisutada ja suudelda. Kojadaamid jälgisid teda galeriilt ja ta valmistas neile palju nalja.“

Maria Isabella ei tahtnud oma kõrvu uskuda.

„Võimatu! Ta kandis ju raudnaeltega ciliciumi ümber keha.“

Keiser kehtas õlgu.

„Ma ei tea, kuidas armunud tütarlapsed ciliciumiga keha ümber võivad süleleda. Kuid igatahes on meie armas tütar, ertshertsoginna Anna Georgia sel ööl dünastiat hästi teeninud!“

* * *

Ime sündis. Issand võttis uskliku tütarlapse palvet kuulda. Selle asemel, et teda elusalt matta Halli kloostri, aetas ta tema Poola vürstitroonile.

Kummaline tee abiellu.

Vene kirjanik **Peeter Mihailov.**

Ühel laupäeval hulkusin ma väsinult ja rõhutult suurlinna heledastivalgustatud tänavail. Olin juba mitu kuud töötü. Pole ime, et riigitu välismaalane maal, mis ise raskesti põeb majanduslikku kriisi, tööd ei võinud leida. Aga kuidas see oligi, nälgon valus ja mina olin juba päris nõrkemisel.

Mulle tuli vastu inimesi, kes nähtavasti mingisugust muret ei tunnud. Nad kandisid kompsusid ja tundsid rõõmu jõulupühadest, mida nad tahtsid oma perekonnas veeta. Ainult mina olin üksik, mul polnud naist ega sugulasi. Vilets elu! Kui väga vastik oli mulle sel meelegeitlikul hetkel kogu maailm. Peaks ometi maailm äkki hukkuma, mõtlesin ma. Maaväring või midagi muud sellesarnast, mis kõik maailma hävitaks.

Kõndisin läbi külmmärja segu. Minu saapatallad olid õhukesed kui paber — vastik tunne! Selle juures karjus mu kõhtja toidulõhn, mis mulle mõnest köögist ninna lehvise, tegi mulle otse kehalikku valu.

Nii sammusin ma tumedais mõtteis ikka edasi. Viibisin rikkaste villade rajoonis. Kuidas kadestasin ma neid rikkaid, kes söitsid

oma autodes, kel olid ilusad kasukad ning kes võisid elada hästi ja lõbusasti.

Minagi olin kord olnud oma kadunud kodumaal jõukas. Kuigi ma täpselt tean, et asi nii oli, ometi ei osanud ma enesele seda ilusat aega enam kujutella. Ta paistis mulle kui mälestus ilusast unenäost. Oleks mulle keegi sel hetkel öelnud, et ma kord jälle saan elama jõukana, siis oleksin ma naernud.

Lähenes auto ja jäi ühe toreda villa ette seisma. Autost väljus hästiriidetud daam. Autojuhtki väljus ja aitas mõned nähtavasti rasked pakid daamil majjakanda. Üks suur pakk seisis veel auto ees. Mina lähenesin ja silmitsesin seda uudishimulikult. See oli toiduainete pakk.

Seda teatas mulle ühe kogu linnas tuntud peene delikatessidefirma nimi pakil.

Mu pähe tekkis äkki mõte. See pakk võib ju kuuluda mulle! Oli nii lihtne pakk kaasa võtta ja kaduda. Pikemalt mõtlemata kahtlasin ma paki ja lidusin minema. Pöörasin pimedasse põiktänavasse ja jooksin edasi. Mõne minuti pärast jäin ma hingeldades seisma. Kas aeti mind taga? Ei, kõik oli

vaikne. Mis tähtsus oligi sel pakil rikastele, kuna ta minule tähendas väga palju!

Siis meenus mulle äkki, et üks minu endine sõjaseltsiline, minu kodumaalane, seal lähedal elas. Tema oli aednikuks hakanud ja toitis enese sellega, nii hästi-pahasti kui see läks. Ma läksin tema juurde ja seal selgus, et temagi sel hetkel oli rahalistes raskustes. Ainult kuiva leiba oli tal kodus.

Me avasime paki. See näis meile olevat nagu nõidus tuhatühest ööst. Ammu-unustatud delikatessid, hanemaksapasteet, tore sink, sardiinid, kallid puuvili tulid esile. Me istusime laua juurde ja söime ning söime.

Kodus oli mul pahandus toaperenaisega võlgujäänud üüri pärast. Kuid see mind ei liigutanud, sest mul oli kõht täis ja elu paistis mulle jälle rõõmsamana. Olin hakanud äkki lootma. Sellepärast piinas mind sügavas hingepõhjas paha tunne. Olin ju korda saatnud varguse, esimese oma elus.

Möödus mitu päeva. Mina söin ikka veel oma toidutagavarast. Ent südametunnistus ei annud mulle rahu. Sellepärast istusin ühel päeval laua ette ja kirjutasin kirja sellele tundmatule, kellelt ma paki olin varastanud.

„Väga austatud armuline proua!“ kirjutasin ma. „Teie arvate meest, kes teie toiduainetepaki üle löi, vististi pätiks. Ent see ma ei ole. Olen aadelisoost ja olin kord Vene kaardiväes leitnant. Revolutsioon, suurim maailmas, on minu eksistentsi hävitanud. Kord olin ma rikas mees, nüüd kannatan nälga. Võin olla veel rõõmus, et pääsin eluga. Põgenesin oma kodumaalt Saksamaale, kus leidsin enesele uue kodumaa. Ent juba

kaua aega olen ma töötu ja ei tea isegi, millest elan. Kas võisin ma vastu panna kiusatusele, kord jälle kõhu täis süüa ja enesele uut jõudu koguda. Ärge arvake minu tegu varguseks, vaid pidage seda ainult laenuks. Ma ei taha loobuda lootusest, et minu käsi ühel päeval jälle hästi käib. Siis tahan teile ka oma võla tasuda.“

Kirjale kirjutasin ma alla terve nime ja aadressi, läksin villa juurde ja pistsin kirja sinna postkasti. Siis läks mu süda jällekergemaks.

Juba järgmisel päeval sain kirja.

„Armas sõber!“ seisis selles. „Tunnen suurt kaastunnet koduta inimese vastu, kellelt kõik röövitud ja kes nüüd võõrsil peab elama viletsat elu. Ma mõistan teie meeletehlikku tegu ja ei ole teie peale pahane. Tahaksin teid aidata. Palun külastage mind mõni päev, millal see teile sobib, kella nelja ja viie vahel.“

Ma puhastasin ja triikisin oma kulunud ülikonna ja läksin sinna.

Mis peaksin veel pikalt jutustama? Kirjakirjutajanna oli umbes minu vanune kena inimene, kes mulle kõige soojemat poolehoidu ilmutas. Ta oli lahutatud ja elas kaunis tagasihoidlikult oma ilusasti varustatud villas. Nüüd olen ma tema mees. Mul on ilus seltskondlik positsioon ja ma õpin tehnika ülikoolis, et vähemalt hiljem mitte elada oma naise kulul. Kui sarnast asja oleks nähtud filmis, oleks seda vististi tahetud meelsasti nimetada ebatöeliseks, sentimentaalseks looks. Aga noh, elu on tihti palju veidram kui film!

Asjata vaev.

Saksa kirjanik **Hans Stetten.**

Mahadöh, maailma isand, nagu teda Goethe oma tuttavas laulus „Jumal ja bajadeer“ nimetab, otsustas kord jälle Himalaja kõrguselt alla tulla inimeste juurde, et neid nende tegevuses inimlikult näha, nendega ühes rõõmustada ja kannatada. Kaua aega ei olnud ta enam all maa peal käinud. Ainult öndsailt, kes tema juurde tulid, oli ta inimeste kohta all maailmas teateid saanud. Ja ta oli kuulnud mõndagi, mis ta südame rutemini põksuma pani, aga ta oli ka asju kuulnud, mis teda kurvastasid.

„Sinu auks tahavad inimesed nüüd pühitada suurt pidu ja selle juures kujutada sinu tegusid ja loomingut. Keegi luuletaja on sinu auks ja kiituseks kirjutanud teose, mida nad nüüd tahavad usklikkude huviks ette kanda.“

Seda olid viimastel päevadel tema trooni ette jõudnud olevused jutustanud.

Mahadöh ei olnud teatrietendustest seni mitte väga palju head ja kiiduväärset kuulnud. Teadlased olid talle kurtnud, et etendused ei olla küllalt stiiliehtsad. Vanapoi-

sid olid kaevanud, et alati ettekantavad armastusestseenid võimatud olla. Valjudkombekohunikud olid seletanud, ettekantavates tükkides leiduvat tihti kohti, mis inimsoo hukkamisele viivat. Mis ime siis, kui jumalgi selle kunsti vastu kahtlust tundis. Ometi: kavatsus ühes tükis looja tegusid kirjeldada, oli temas aratanud tähelepanu, liiati veel kuuldus, et sajad lavakunstnikud ja käsitöölised varahommikust hilisõhtuni töötavat, et pidu väärikalt õnnestuks.

„See uudis väärib mõtisklemist. Tahaksin ju meeeldi teada, millisena inimesed minu loomingu kujutlevad,“ ütles ta oma abikaasale Parwatile, keda ta heategevuse ja helduse pärast samuti austati.

Parwati raputas pead. Temale see ei meeldinud.

„Kes teab, millise lolluse inimesed jälle on välja mõelnud ja kokku riiminud! Sa vihastad nende jõleduse üle nagu juba sagedasti. Jää siia! Ei maksa vaeva selle pidu pärast mures olla!“

Kuid jumal, kes muidu oma abikaasa arvamisest suurt lugu pidas, oli seekord teises arvamises.

Nii siis loobus ta oma jumalikust austja kattis kinni oma kolmanda silma laubal, nii et ta sarnanes inimesele.

Varsti jõudis ta linna, kus pidu vastu valmistati.

Jah, õndsail oli õigus. Nad polnud liialdanud. Linnas valitses elu, mis otse hingeldama pani. Seal oli ruttamist, hüüdmist, vasardamist, millega enne veel tuli harjuda. Milline pühalik rahu valitses seevastu jumalikkudel väljadel!

Äkki tormas keegi fanaatilise pilguga mees elu ja surma valdaja kallale ja haaras tal käevarrest kinni.

„Siin ta on! Siin ta on!“ hüüdis kummaline mees. „Teid otsin ma juba nädalaid, kuid! Suurepärase! Niisugune on Mahadöh, niisugune peab ta olema, niisugune ja mitte teistsugune!“

Jumal võpatas. Ta tahtis jääda tundmatuks. Kas ei olnud ta ennast küllalt hästi muutnud? Oma teada oli ta seda küllalt hästi toimetanud!

Ent teine ei annud talle järelemõtlemiseks aega.

„Mina olen selle mängu autor ja õpetan seda kätte,“ ütles ta. „Tulge kaasa! Teie leiate oma õnne, saate rikkaks. Uskuge mind! Liig palju ma ei luba. Teie kujutate minu tükis jumalust!“

Mõni hetk hiljem nägi hämmastatud jumalus oma ümber hulka inimesi, kes kõik

tormilikult üksteisega rääkisid. Nad soovisid luuletajale selle mehe leidmisel õnne.

„Jah, see ja ei keegi teine kõlbab mänguks,“ kajasis hüüded.

„Tööle, tööle!“ hüüdis luuletaja ärevuses värisedes ja pistis jumalusele paksu käsikirja kätte. „Opi osa kätte! Virgasti! Homme algavad proovid!“

Siis ruttas ta minema, sama ruttu kui ta oli tulnud, ja teised kõik järgnesid talle samuti.

Mahadöh seisis jälle üksipäi.

„Noh,“ pomises ta, „miks ei peaks ma inimestele tegema seda meehead, kuna ju selle juures neile võin kuulutada oma tööde toredust.“

Ja mõtles kõik järele, mis ta oli loonud, et see mängus mõjukalt esineks. „Küll imes-tatakse,“ pomises ta.

Algasid proovid. Esimesed stseenid kirjeldasid maailma loomist. Siis kujutati inimsoo elukäiku.

Kõik olid veel enam palavikus kui päev varem. Ainult Mahadöh ei kaotanud rahu. Miks ka? Ta tarvitses olla ju vaid ta ise. See ei võinud olla raske!

Ent ta eksis.

Mitte ainult, et vägev jumal vastu tahtmist pidi enesele selga võtma riide, mida ta iial polnud kannud, ja ta seati kunstlikult ehitatud maastikule, mis kaugeltki ei võrdunud kaosele, mis kord tema ümber aegutas, ei, luuletaja hakkas juba esimeste sõnade järele andma juhatusi, mis igavese jumala tegid kohmetuks. Ta kohkus ja vaatas küsides ringi. Aga kõik näisid olevat luuletajaga ühes nõus, sest nad noogutasid pead, kui ta midagi ütles, veel enam, nad kiitsidki veel ta korraldusi.

„Teie näikse uskuvat,“ hüüdis luuletaja ärevalt, „et teie väljanägemisest üksi aitab. Nii, kuidas mängite, ei usu ainuski inimene, et olete maailma looja! Enam auväärikkust! Enam kõrgust! Mis te siin teete, on peaaegu jumalateotus! Jah, ma ei leia selleks teist väljendust. Tõmmake käed rusikasse! Tõstke käed üles taeva poole! Kortsutage kulmud! Jõllitage silmi! Kõik see peab olema täis jõudu ja põnevust! Kujutlege ometi kord, nagu tahaksite maailma luua! See on raske töö. Seda võite uskuda! Seal peab juba teie näost nähtama, kuidas te olete energiaga laaditud!“

„Jah, aga mina arvan . . . püralik, ülev lihtsus . . .“ Õnnetu jumal ei saanud neist sõnadest kaugemale. Luuletaja kisendas:

„Ärge hakake pidama loengut! Mis teie arvate, on mulle üks kama kõik. Kõik ole-

neb sellest, et teie mäng peab kooskõlas seisma vanade andmetega. Kuidas seda saavutame, tean mina paremini kui teie. Olen seda aastaid uurinud, ja nüüd seisab see kõik nii elavalt mu ees, nagu oleksin ise kord kõige selle juures seisnud.“

Mahadöh tahtis vastu vaielda. Kuid luuletaja pilk lämmatas ta sõnad. Ainult tasakesi urises ta:

„Kuidas see kõik oli — see on ju ka minu soov. Selles oleme ühel nõul. Aga mis siin tehakse, on ju kõik vildak ja vale!“

„Stseen veel kord! Veel kord!“

Nii kõlas see vahetult ikka ägedamini talle kõrva. Ja siis läks ta ikka jälle üles valmisseatud kaljule ja tuli sealt alla!

Oh, kui mõnus oli valitsemine Himalajalt! Vaevatud jumalus igatses oma lumitanud mägedele. Maailma loomine ei olnud tõesti kerge olnud. Aga inimeste tahtmist täita on veel raskem. Ta ohkas.

„Kas unistate? Aeg on raha!“ käratati talle.

Mahadöhl oli asjast teine arvamine. Kuid ta oli juba jäänud nii araks ja kartlikuks, et sõna lausumata ronis kaljule jakõik tegi, mis nõuti.

Alles hilja öösel lubati tal viimaks teenitud puhkust. Kuid vara hommikul algas jant uuesti. Ja veel hullemini.

Kolmanda päeva õhtul otsustas piinatud jumalus vaevast loobuda. See ei olnud tal kerge. Tema kui jumal ei tahtnud paha

eeskuju anda ja inimesi hätta jätta. Seda polnud ta veel kunagi teinud. Aga lõpuks võib ju ka jumalagi kannatus katkeda ja tema oma oli juba ammu katkenud, mis sellest salata. Temalt oli nõutud liig palju. Rohkem ei suutnud ta kannatada.

Ja nõnda lahkus ta pimedas linnast ja läks tagasi oma riiki, Himalaja tipule.

Teisel hommikul olid luuletaja ja näitlejad kui meelest ära. Kõik otsimine oli ilmaaegu.

„Kus on minu Mahadöh? Kus on minu Mahadöh?“ karjus luuletaja. Kuid hiljem rahustus ta ometi. „See pahe on parandatav,“ ütles ta viimaks. „Paremini teha kui see vusser, pole raske. Kahju ta välimusest. Aga mis jaoks on siis shmink? Sellega aitame endid!“

Mõistatuseks jäi luuletajale vaid see, et inimene kolm päeva oli töötanud ja siis raha küsimata lahkunud. Sellest ei saanud ta kui moodne inimene ja ärirees aru. Ja see probleem andis talle nii palju mõelda, et ta hiljem hullumajja paigutati. Ta vaim oli läinud segaseks.

Mahadöhl, kes oma abikaasa tungivatele palvetele, oma maapealsest reisist temale midagi rääkida, vastu ei tulnud, oli õnnetest inimestest kahju. Aga ta ei saanud neid aidata, sest kuidagi ei jõudnud ta luuletajale selgeks teha, et maailmas asju leidub, millest luuletajad vähematki ei tea.

Tuhande sukaga madonna.

Lõuna-Afrika kirjanik **Richard G. Arvay.**

Kui Gino Tobarello ja Tom Ravenal Johannesburgis oma lossis külalisi vastu võtavad ja sõpradele sadandet korda jutustavad, kuidas nad miljonärideks said, siis algavad nad viibimata nende sündmuste kirjeldusega, mis aastal 1926 juhtusid:

Salk kafreid, kes maisipõldudelt koju tulnud, olid kõrbest leidnud minestanud naise. Valge naise! Ravenal kandis ta hütiti ja asetaski oma voodisse. Nii kahvatu ja jõuetu oli leitu ja nii surmväsinud, et valus vari ta näost üle lendas, kui Tobarello ta ettevaatlikult istukile tõstis ja talle mõne tilga whisky suhu valas. Silmad hoidis ta ikka el kinni.

See polnud mitte mõni tantsutüdruk

Barkeri baarist! Ei olnud ka räpane neegrinaise! See oli daam, tõsine daam. Seda võis näha juba ta rõivaist ja ta peentest, ravitsetud kätest. Vististi oli ta kaugel siia rännanud, sest ta kingad olid katki. Hõngõhukesed sukad rippusid räbalatena ta saledate, ilusate jalgade ümber. Aga need olid sukad! Peened sukad!

Tobarello avas ettevaatlikult ühe ta kinga luku ja tõmbas selletasakesi ta jalast. Kinga seest leidis ta ühe Johannesburgi kingamagasi nime.

„Johannesburg! Seda ma juba arvasin! Ta pidi sealt ruttu lahkuma! Väga ruttu! Tal polnud aega kõvu kingigi jalga tõmmata!“

Ravenal noogutas.

„Tobarello, ma usun, ta on põgenemas...“
Ta jäi vait, sest võõras oli avanud silmad. Tobarello ulatas talle klaasi whisky.

„Jooge — see karastab! Whisky on hea, eht shoti whisky!“

Võõras võttis klaasi ja jõi selle pikkamisi ja jänuselt tühjaks.

„Pean minema . . . edasi . . . edasi . . .“

„Teie ei saa edasi minna,“ ütles Ravenal, „sest lähem veekoht on 30 kilomeetrit kaugel. Teie ei tunne teed . . .“

Äkki, ilma mingisuguse üleminekuta, oli ilm pimedaks läinud. Ravenal süütas põlema väikese petrooleumilambi ja tõi soojad vaibad, sest Lõuna-Aafrika ööd on kibe-külmad. Ettevaatlikult lükkas ta padja võõra pea alla. Võõras ajas enda istukile vahtis oma rebenenud kingadele ja sukkadele, mis tee ääres kasvavate põõsaste poolt rebitult tema veriste jalgade küljes kleepusid. Ja siis hakkas ta rääkima. Ajas segast, katkelist juttu, jampsis. Jutustas oma toatüdrukust Maryst, oma väikesest koerast Lulust, oma uuest autost. Ja langes nimi „Gerald“. Kuidas ta teda vihkas! Kuidas ta teda armastas! Õrnade meelitussõnade kõrval väljusid inetud sõimusõnad. Ta jutustas sukkadest, paljudest, paljudest sukkadest, mis värvide järele kimpu seotuna, virnadena ta kapis seisid.

Ravenal pani jahutavaid kompresse palavikus viibija otsaesisele ja kuivatas palavaid pisaraid, mis jooksid üle haige peene, palavikus hõõguva näo.

Tobarello aga võttis oma kapist tselluloidkrae ja sidus enesele oma kirju kaelasideme kaela. Ravenal taipas kohe, mis see tähendas.

„Sa tahad ratsutada Fürstenburisse apteeki?“

Tobarello noogutas.

„Nii on hea!“

Kesköö oli juba mööda, kui Tobarello jõudis Fürstenburi esimeste majade juurde, mis oma saksa nimele vaatamata ilmutasid briti asunduse iseloomu. Kõik magasid linnakeses ja kõvasti plaksusid hobuse kabjad tänavail.

Linna peaplatsi ääres seisis Villiamsi apteek. Tobarello äratas ta ja ostis valikuta kõiksugu rohtu palaviku vastu, mida apteeker temale pakkus. Lisaks laskis ta enesele anda ka tüki seepi ja hambaharja, meeles pidades, et nende hütis nüüd elas ka ilus daam.

Parkeri baar! Parkeri tantsutüdrukud! Sellest unistasid farmeripidajad oma üksilduses. Seal oli elu. selles väikeses nõiakattlas, mil olid varjatud nurgad ja diskreetsed kabinetid. Klaverimängija tagus oma viletsat kasti kuni hommikuni. Ja Parkeri tantsutüdrukud! Need polnud kellegi edvistajad nukud! Need olid tüdrukud, kel olid paen-duvad kehad ja saledad jalad.

Parker teretas Tobarello oma alkoholist söödud häälega, shongleeris osavasti laua ja toolid kohale ja tõi tellitud whisky. Tobarello maksis viibimata, sest Parkeri juures tuli viibimata maksta. Siis võttis ta napsi whisky, tantsis Sallyga, kel olid punased juuksed, Janega, kes ühe silmaga veidi viltu vaatas, kuid kahelt selle vea kaunilt tasus, tõi siis temperamentse Hetty joobnud lihuniku lauast ja kadus kolme tüdruku seltsis eratuppa.

Sally pani oma saledad jalad ta põlvele ja vajutas enese ta vastu.

„Sul on ilusad jalad,“ ütles Tobarello, tõmbas tal kingad jalast ja kobas sukke. „Su sukad pole parandatud, Sally! Tõmba nad jalast!“

Punajuukseline silmitses teda üllatusega. „Ostan su sukad ära. Siin on kümme shillingit. Anna siia ja siis võid minna. Sukad maha!“

Sally tõmbas sukad jalast, võttis shillingid vastu ja jooksis palja jalu ja lõbusasti naerdes baari. Siis pidid ka kaks teist tüdrukut sukad maha tõmbama. Hetty sukad olid head, kuid Jane parem sukk oli ninast parandatud. Ilmaaegu püüdis tüdruk Tobarello veenda, et see ainult kudumiseviga olla. Tobarello jäi kindlaks.

„Vajan neid sukke daamile, kes on tõsine daam! Ja tõsine daam ei kannu parandatud sukke!“

„Daam! Daam!“ ahvis Jane järele. „Daam! See oli ka selline daam, see Florence Moore, kellest ajalehed nüüd nii palju kirjutavad! Pani sukad ainult kord jalga ja viskas siis kõrvale. Ja nüüd seisab ta trellkiri igal tänavanurgal! Kakssada naela tasu!“

Tobarello oli jalule karanud.

„Mis pagana lugu sa jutustad?“

„See seisab ju kõigis ajalehtedes, see lugu naisest, kes oma mehe, Beers Company direktori, armukadeduses maha laskis. Teda on nähtud rongis Johannesburgi ja Velderviendi vahel, ja siin Fürstenburis olla ta enesele ostnud hobueesli ning sellega minema ratsutanud, tont teab: kuhu!“

Võru park.

Pildistanud Joh. Urtson, Võrust.

Baarist kostis metsik kisa. Hetty ja Sally tantsisid laual paljajalu. Nagu komando peale tõmbasid kõik tüdrukud eneste sukad jalast. Keegi leidis, et selline kokkuruullitud sukk on heaks viskeobjektiks, ja silmapilguga oli kõige ilusam lahing käimas. Kui Tobarello baari astus, sadas sukaraha talle pähe. Hetke aega oli ta kohmetu, siis kummardas ta välkkiirelt ja hakkas viskeobjekte oma kübarasse koguma.

Oodati, et Tobarello oma rohke laske moonaga vastupommitamist algab. Kuid Tobarello lükkas Parkeri ja neegerkelneri kõrvale, kargas lauale ja sealt üle vihaselt mõirgavate baarivõõraste peade ukse juurde ja — oli kadunud! . . .

Koit oli juba kumamas, kui Tobarello jälle oma farmi jõudis. Ta leidis Ravenali meeleheitlikus helevuses. Ravenal müras, mässas, nuttis. Jah, nuttis! Ravenal, kes ei olnud silmigi pilgutunud, kui ta oma pahema käe esimese sõrme kord maha raius, nuttis!

„Ta on kadunud!“ ahastas ta. „On läinud!“

Ta oli kogu öö valvanud ja haige pea peale asetanud jahutavaid kompresse. Esimestel hommiktundidel oli palavik langenud ja jampsimine lõppenud.

„Kus on teine mees?“ oli ta küsinud.

Ravenal seletas talle, et Tobarello oli linna sõitnud.

„Linna? Linna?“

Selle peale ei olnud haige enam midagi ütelnud ja Ravenal oli väsinult tukkuma jäänud. Kui ta ärkas, leidis ta voodi tühja olevat.

„Miks läks ta minema? Tal oli ju meie juures olnud nii hea!“

„Ravenal, tema pea eest on lubatud kakssada marka tasu. Ta kartis, et ma linnast toon politsei . . .“

Nad otsisid teda kaks päeva ja ööd ja leidsid ta kolmandal päeval ühe hõbepapli alt — surnult!

Leekiva päikese käes oli haige kaks päeva kõrbes eksinud. Võib olla, et ta oma seisukorra lootusetusest aru sai ja tahtis jälle Elandspuutesse jõuda.

Ravenal ja Tobarello kaevasid talle hõbepapli alla haua. Esimeste labidapistete puhul kollasesse savimaasse kuuldus krigin. Tobarello kummardus ja hoidis käes pähkla-suurust, vesiheledat kristalli.

Oli leitud esimene diamant Elandspuutes. See oli esimesel nelipühil aastal 1926 kell 10 hommikul.

Elandspuute on tänapäev linn, milles on 50.000 elanikku, tramm, kinopaleed, kohvikud ja palju toredaid maju. Tuhandest diamedikaevandusest tõusevad päeval ja ööl hiiglatolmupilved üles taeva poole ja matabad linna läbipaistmatusse looris. Mõnikord puhub tuul ja siis nähakse säravsinist taevast ja suurt mälestussammast, mis kujutab madonnat, kes oma käed õnnistades linna poole sirutab.

Iga aasta nelipühi esimesel päeval lasevad Ravenal ja Tobarello Florence Moore haua juures Elandspuute naistele välja jagada tuhat paari sukke. Sellepärast on rahvas sellele hauasambale nimeks annud: „Tuhande sukaga madonna.“

Jõulud kodutunde tähe all.

Arnold Liiv.

Tuul vingub, nutab ja aeleb piki külmanud välju, jõudes viimaks kaebavalt mühisvasse metsa. Maa on külmanud, tuhakarva luitunud kui äraheidetud malm maailmade varaaida lävel. . . . Üksikud lumihelbed langevad külmanud konarlisele mullale. Tuul keerutab neid mööda kurbi välju, piki teeradu. . . . Lumihelbed otsivad varju, otsivad puhkepaika kraavides, metsa serval ja aiaplangu all. Kodutu tuul otsib kodututele lumikristallidele sündsast puhkepaika — kodu. . . .

Hämar dub juba keskpäeval. Saabub pikk ja igav öö. . . . Särana löövad aknad külas ja linnas. On saabunud jõuluöö. . . . Kodu, magus sõna! Võõrsil oma radu rännanud lapsed on leidnud päeva, mil tagasi tulla isakotta. Vend näeb oma isatalus venda, õde pajatab õele möödunud päevade elu. . . . Jõulu kuuse alla tulevad kokku laia ilma valgunud kodutalu haldja lapsed. Jõulu on päevadeks, mil kodu kogub omi lapsi otseku kana poegi, et neid soojendada elutormide vastu. . . .

Isakodus, vabal kodumaa pinnal särava, vaigu järele lõhnava kodumaa kuuse all, ununeb nii mõnigi kibe möödunud päevade raskus — hoovab uut jõudu hinge. . . .

Aga palju on ilmas koduta rändajaid, kellel kusagile pole pead panna jõulu õhtul. Nad enda elus põletanud kõik sillad koduga, murdnud vahekorrad eluga isegi enda parima minaga. . . . Kuid neid siiski ühendab kogu inimkonnaga jõulu ööl igatsus parima kodu, parima tuleviku järele. Alles hilja aja eest olime ka meie rahvasteperes koduta rändajad, kelle kodudes võerad võimud võisid enda äranägemise järgi talitada. Kuid nüüd võime enda hädasid, muresid ja rõõmusid jõulupuu all avaldada üksteisele vaba rahvana. Igatsusest viibida vabas isakodus on surveaegil võrsunud vaba, iseseisev kodumaa. . . .

Tuhanded, kel puudub võimalus pühäl ööl olla isakodus, viibivad seal hetki mõttes, just siis kui süttivad säravad jõulukuused kogu maal ja linnades. . . .

Ja tuhanded kodumaa pojad ja tütreid, kes viibivad võõrsil, kuis igatsevad nad kodumaa järele, eriti jõuluõhtul! Paljude nende mõte ja meel on rännakul kodu talu teel. . . . Eks meeles neil paljukannatanud

Iuuletaja laul: „Kas kodu sa, kas võõral maal, kuis ihkad sa isamaa poole!...“

Nii mõnigi meis palvetab kodumaa eest, nagu kord Juhan Liiv:

„Sa olid vintsutatud just nagu Israel ka.

Sind kõige looja kaitsku ja olgu sinuga!“

Jõulu rahu, — koduhaldja tasane tiivakahin, andku meile uut jõudu, uut taht võidelda kõikisuguste kriisidega, mille käes vaevleb kogu tänapäeva inimkond! Jõulupuu all isamajas koguneme üheks perekonnaks, kes oskab leida neid jõude, mida vajab tänapäeva muredesse uppuv seltskond. Oleme seni tugevad, kuni meie kodudes põlevad jumalinimese hällipäeva auks jõulu küünlad haljal kuusel ja kuni oskame enda paljukannatanud kodumaad armastada. . . .

Armas, vaba ja õilas olgu meie kodu jõuluküünalde valgel selle auks, kes ütles: „Olen valgus valgusest!“

1931 a.

Grete Sällik 20 aastat laval.

5. skp. pühises „Estonia“ teatri näitlejanna pr. Grete Sällik oma lavategevuse 20. a. juubelit, mil puhul mängiti Ralf Benatzky operetti „Kolm musketääri“. Nende hulga aastate kestvusel on pr. Sällik pakkunud teatrikülastajatele palju lõbu, naudingut ja meelelahutust. Jubilaarile annetati loorberpärj, kingitusi ning lilli. Meie pildil pr. Sällik ühes kahe tütrega oma aupäeval.

Seljanka.

Austria kirjanik **Richard Kühnelt.** *)

Helveetsia ametivend armastas õhtuti pärast ametlikke õhtusööke saladuslikult kaduda. Kui ma kord temalt arusaadava silmapilgutusega kohta küsisin, mis teda külge tõmbas, kohta, mille ta Tallinnas leidnud, sosistas ta mulle ühe nime kõrva ja see nimi oli: Seljanka! See nimi äratas minus kujutluse mustadest, kuristik sügavatest silmadest, vaskpunasest juuksekuhilast ja kullatoonilisest nahast, — ja ma küsisin armastusväärselt helveetslaselt, kus Seljankat võiks kohelda. Zürichi mees hirvitas ja nimetas hotelli nime, kus me mõlemad elasime. Ma taganesin, nägin vaimus saledat kuju, mis sügava looriga kaetud, kitsast, nagisevast trepist mööda üles ruttavat ja tuba nr. 15 kaduvat; — ja see näis minu meelest olevat jõe.

Aga õhtul peale pidusööki kaubanduskojas võttis mu ametivend mul usaldavalt käe alt kinni ja sosistas: „Täna õhtul — Seljanka! „Õnneks oli mul smoking seljas.

Istusime kenasti kaetud laua ees, eesti viin laual, ja ma vahtisid uudishimulikult ukse poole, — siis tõi kelner meile suure hõbetirina ette. Mu helveetsia sõber tõstis vaagna kaane hardumusega üles ja ütles pühalikult: „Seljanka!“

See on nimelt supp, ja ma pean tunnistama, et olin pettunud. Sest ilusaid nei-

sid olen ma leidnud idas ja läänes, põhjas ja lõunas, aga seda kokakunsti ülemlaulu polnud ma veel kohelnud. Seda võidi laulda lihtsalt ainult endise puha Venemaa vanal pinnal, kaaviari, sterletkala, pirukate ja vodka maal.

Kümme lihasorti annavad selleks oma leeme. Veisejõud abiellus kana õrna rinnatükiga, roosikas vasikaliha ujus rahulikult lambaliha kõrval, põdraliha andis põhjatute eesti metsade lõhna, ja jäneselihast tundus, et ta ennast rikkalikult oli toitnud lõhnavaate palukamarjadega. Ja mis muidu veel supitirina sügavuses peitus — mina seda ei tea nimetada, vaid arvan, et vanad Greeka jumalad heameelega oleksid venestunud, kui neile Hebe kord Nektari ja Ambrosia'i asemel oleksid serveerinud seljankat. Helveetslane muigas lõbusasti ja lubas mulle järgmiseks õhtuks seljankat kümnesugustest kaladest, eht põhjamaa maiusrooga.

Olen selle retsepti üles märkinud ja otustanud seda ka kirjanduslikult kasutada, sest kui juba ladinlane ütleb: variatio selectat — siis olen veendunud, et ta sellega on mõtelnud mõnesugust Rooma seljankat.

*) Autor viibis 1928. aastal Tallinnas Eesti lau'peol ja avaldas hiljem Austria ajalehtedes hulga kirju, milles ta Eesti olusid väga kiitvalt valgustas. Üks katke sellisest kirjast on ka „Seljanka“.

Kevadelaul sügisel.

Saksa kirjanik **Luise Westkirch.**

Jaainuüksihuluv torm olinende tunnista-jaks, ainuüks metsikult kohisev, vahutav meri, hukkunud laevade tondilikud kered ja kriiskavad kajakad, kes, haistes uut saaki, tiirlesid raskete tiivalöökidega nende peade kohal. Nad heitlesid kaua. Jan Jürgensi hiiglajõud oli nõrgestatud viletsa põgeniku-elu läbi. Vanamehe rinnas aga kerkis asendamatu kaotuse teadmine ja nädalaid kestnud, asjatu jahi mälestus ürgjõuliselt, niipea kui ta mõrtsuka keha oma käte vahel tundis. Kibedus tegi ta jõu kümnekordseks ja muutis ta musklid teraseks. Ta pani Jan Jürgensi maha.

Siis surus ta põlve võidetu rinnale. Ja nüüd tuli suur kiusatus ta üle. Ta silmade ees tantslesid sädemed, ta käed rõhusid kramplikult mõrtsuka kaela. Jan Jürgens ägas, näost sinine.

„Mõrtsukas — mõrtsukas —!“

„Ei,“ ütles Tobias, ärgates, „ma ei taha seda. Ma ei taha timukat tüssata.“

Ja jalaga tõmbas ta maha langenud köied lähemale ja hakkas lamajat siduma.

Jan vaatas imestunult pealt. „Mis see tähendab?“

„Sa lähed Emdeni, Jan Jürgens.“

„Emdeni?“

„Meie pastor lasi mul vanduda, et ma ise kohut ei pea ja see oli hea. Sa lähed Emdeni.“

„Hüva! Mul ei ole selle vastu midagi. Kas arvad, et mul sellest elust küll ei ole? Emdenis saan katuse pea kohale ja lõunaks süüa.“

„Jookse,“ kamandas vanamees.

Jan pööras häbematu hirmutusega minema. Kui ta aga nägi kaaslaste välvu silmi, vaikus ta ja hakkas astuma.

„Seisa.“ Tobias tõmbas kõied vangki jalgade ümber koomale, nii et see maha kukkus ja end enam liigutada ei saanud. „Ma toon paadi.“

Jan piilus vahuse mere poole ja siis tumeda tormitaeva poole, kust pimedus levis musta rätikuna.

„Emden ei jookse minema, Tobias. Oota homseni. Mul on punaselt Triinalt vorsti ja napsu. Tarvitsed ainult liivast välja kaevata — Ma näitan sulle —“

Tobias oli juba vees. Sammudes ja ujudes jõudis ta paadi juure ja tõi selle rannale lähemale. Ta rebis vangki maast üles ja viskas ta üle parda paati. „Ära end liiguta!“

Seekord oli tuul tagant. Nad kihutasid kiirrongi kiirusega minema. Tobias ei tüürinud rentniku maja poole. Ta seadis paadi kohiseva tormi juurele ja lasi end sellest kuni küalani ajada. Künne minuti pärast heitis ta reidil ankru välja.

Kõrtsiperemehe vanker sõitis talle vette vastu; ta ei tarvitsenud isegi lippu üles tõmmata. Rentnik oli juba jutustanud vanamehe hullumeelsest julgustükist. Nüüd seisid saareelanikud rannal ja vahtisid paati. Ja ikka valjumini ja valjumini jooksis kuulujutt suust suhu, mille üle rõõmustati ja ka imestati: „Paadis on kaks. Ta on käes! Ta toob ta! Vana Tobias on Jan Jürgensi kinni püüdnud!“

Kakskümmend rusikat rebisid mõrtsuka vankrist välja. Nad panid ta kirikusse luku taha. Viis meest jäid vahile. Koolmeister, kes ühtlasi oli postiametnik, pidi veel öösel Emdeni telegraferima, et sealt saadetaks kordnikud, kes kurjategija vastu võtaks.

„Jumal aitab neid, kes iseendid aitavad,“ ütles Tobias nendele, kes talle õnne soovides kätt surusid.

Ta põlved nõrkisid ta all. Nüüd alles tundis ta üleilmlikku jõupingutust. Kuid kuigi ta tahtis kokku langeda, koputas ta koduteel algul ema Marinka aknale.

„Väike Ebba, ära enam karda. Jan Jürgens istub riivi taga. Sain ta kätte.“

Ja ta noogutas rahulolles enese ette.

„Pean ta jälle rõõmsaks tegema. Nüüd võid rahul olla, vend Niklas!“ —

Kuid Ebba jäi araks, sõnaahtraks ja kogu talve läbi piinas teda haiglane hirm.

Kevadel tuli Jan Jürgensi asi Emdeni vannutatud meeste kohtus esile. Eeluurimine oli läinud libedasti. Asi oli selge ja kaebelune tunnistas süü üles. Nii kutsuti ühel märtsipäeval kõik saarel elavad tunnistajad kohtu ette: Tobias, vallavanem, vaimulik, ema Marinka, Ebba, punane Triina, kõrtsimees naisega.

Nordenis tuli Vilm Jansen Tobiase juure, kes istus üksi vaguninurgas. Vilm kandis musta kreppi ümber pahema käevarre.

Vana laevnik oli hirmsasti äritatud. „Õigus peab õiguseks jääma. Püüdsin mõrtsuka kinni. Sa tead ju. Muu eest hoolitsevad Emdeni härrad, ütleb meie õpetaja. — Su käsi käib hästi, mis, mu poiss?“

„Jah, kaunis hästi. Onu on surnud ja ta hoolitses mu eest hästi.“

„Nüüd võid siis abielluda.“

Vilm ohkas. Ta ei olnud veel Ebba juures olnud.

„Kõik läheb hästi,“ lohutas Tobias. „Kui Jan Jürgens on karistuse kätte saanud, siis tulevad sullegi paremad päevad.“

Ta hoidis piiblit avatult põlvedel. „Neljas Moosese raamat, peatükk 35. Leviitide linnadest, pelgupaikadest ja tapmisest,“ — luges Vilm Jansen.

Ta tundis vanamehele kaasa ja ta surus sõnad tagasi, mis ta huulte tulid. Kogenum maailma asjus kui Tobias Breeden, kahtles ta, et Jan Jürgens mõistetakse surma.

Emdeni vanamoelises kohtuasutuses astus kohus kokku. Saali keskel istus esimees prokuröri, kaitsja ja tarviliikkude kirjutajatega; pahemal istusid vannutatud mehed, paremal tunnistajad.

Kui kaebelune sisse toodi, vaatasid saareelanikud üksteisele imestunult otsa; nad oleks vaevalt Jan Jürgensi ära tundnud, nii kena nägi ta välja, ilusti kammitud ja riidetatud, mahalöödud silmadega, peaaegu alandlik, ilma jäljeta sellest loomulikust toorusest, mis ta koolipingil kardetuks oli teinud.

Küsimusele, kas ta on süüdi, ütles ta: „Jah“ ja lisas kohe: ta uskuvat vähemalt, et kõik nii olevat nagu tunnistajad ütlevad; ta ise ei teadvat millestki.

Esimees palus teda sündmust jutustada nagu mäletab.

Ta olevat sel laupäeval kõrtsi astunud, seletas Jan, olevat seal joonud, palju joonud, et uhtuda pahameelt minema, mida ta tundnud kellegi vastu ja edasi — edasi ei teadvat ta midagi.

Kas pahameel Niklas Breedeni vastu sihitud olnud?

Ei. Vilm Janseni vastu. See olevat teda mõned päevad varem haavanud. Ja ta olevat enesele ette võtnud teda tublisti läbi peksta.

„Ainult läbi peksta?“ ütles prokurör vahele.

Jah. See olevat ta kavatsus olnud. Siis olevat ta aga joonud ja see olevat ta õnnetus: kui ta joovat, ei teadvat ta enam midagi. Siis nägevat ta verd ja pidavat kedagi tapma, olgu see ta parim sõber. Ta ei teadvat siis enam midagi.

Talle tuletati meelde Nordeni laada sündmusi.

Jah, seal olevat ta ka purjus olnud.

Kas ta siiski Niklas Breedeni peale pahane ei olevat olnud, oma sugulase Ebba pärast?

Selle üle imestas Jan. „Niklas Breedeni peale? Härra esimees, mitte põrmugi. Ei. See oli ju nii kena inimene.“

Kui ta tegu kahetsevat, miks ta end siis mitte kohe kohtu kätte ei olevat andnud?

Ta olevat nagu meeletu olnud, kui olevat mõistnud, mis teinud oli. Ta ei olevat suutnud Tobiasele silmi vaadata ega ühelegi teisele. Siis olevat ta pimesi ja hullumeelsetena minema jooksnud. Ja pärast — pärast olevat ta häbenenud tagasi tulla.

Ka sedel, mis oli leitud Ebba akna alt, tuli kõne alla.

Jan ei salanud, et tema selle oli kirjutanud. „Kuid see oli ainult lollus, härra esimees!“ Ta olevat viletsamini elanud kui koer ja olevat kõige lisaks veel kuulda saanud, et ta sugulane Ebba, kelle vastu ta tundvat südamlikku poolehoidu, end üleval pidavat nagu oleks tal Jumal teab mis tema käest oodata ja et ta talle kõige halvemat soovivat. See olevat teda vihastanud ja ta olevat tüdrukule vingerpussi mängida tahtnud. See olevat kõik.

Oma rahulikkude, peaaegu valitud sõnadega avaldas ta vannutatud meeste peale kaugelt parema mulje kui kahvatu, kõhn tüdruk tumedate varjudega ümber silmade, kes tunnistas pilkavalt, kirglikult, põlglikult

sugulase vastu, kui kõik need tüsedad, linnavõõrad saarlased, kes näisid olevat sõlminud vaenu ja kättemaksu liidu süüdistatud kodumaalase vastu.

Esimees kutsus vallavanema ette, et pärida teateid Jan Jürgensi elu ja iseloomu üle.

„Valekott, härra esimees; alatu mees, õige kaabak. Selle inimese küljes ei ole ainult head karva.“

„Liiderlik inimene,“ kinnitas õpetaja kuisimuse peale, „täis vägivalda, salatigedust, julmust, joomishimu, kättemaksu ja alatut tagakiusamist. Väikese poisina lõbustas ta end sellega, et praadis kasse elusalt ja noortel kajakatel silmad välja pistis —“

Kaitsja katkestas siin: ükski ei päriivat poisitempude järele. Kas õpetajahärra võivat jutustada täiskasvanu mõnest kombest vastasest teost?

„Jah! Toorus, vägivald, mõrtsukategu, korratud ahvardus.“

Jan Jürgens raputas siia juure haledalt pead. „Ma ei tea, miks õpetajahärra mind nii halvaks teeb.“

Nüüd kõneles prokurör. Ta refereeris nende üteldusi, kelle keskel oli kasvanud kaebealune; ta tuletas meele ta eelmist karistust. Tema arvates oli kuritegu läbimõeldud tapmine. Ainult isikus oli kaebealune ehk eksinud. Ehk! Võimatu ei olnud seegi, et hoop, mis tappis Niklas Breedeni, tööpoolest oli määratud Niklas Breedenile. Täitsa usaldusvääriline tunnistaja, Ebba Jürgens, kinnitas vande all, et ta onupoeg töötanud olevat iga meest tappa, kes teda kosivat. Meelemärkusetu purjus olek, millest kõnelevat kaebealune, olevat väga läbipaistev vale. See purjusolek ei olevat takistanud kaebealust õöpimeduses leida kõrtsipere-mehe kirvest, mida hoiti puukuuris, ja oma otstarbeks kaasa võtta. Meelemärkusetu joodik oleks tingimata komistanud ringi vedelavate puuhalgude üle ega oleks suutnud kedagi külast rannani ja rannast tuletornini taga ajada, pealegi veel tugevat, elastilist meest ja selle pealuud ainsa, tugeva hoobiga lõhki lüüa nagu oli sündinud. Ta nõudis mõrtsukatöö kinnitamist, mis olevat ettekatsetatud, läbimõeldud kuritegu, kõikide pehmemdavate asjaolude kõrvalejätmist ja surmanuhtlust või kõige pikemat võimalikku vangistust.

Teisel arvamisel oli kaitsja ja ta ei kahelnud algusest peale mitte, et vannutatud mehed jagavad ta arvamist. Ta läks kun kaebealuse lapsepõlveni. Varakult vaeslap

seks jäänud, seisis vaene poiss kesk sugulasi ja naabreid, kes avaldasid abitu lapse vastu arusaamatut vastumeelsust. Kuigi just mitte väga arusaamatut. Kogudus oli reformeeritud, ta klient luteriusuline. See tõsiasi mõjutanud ehk isegi väärrika kirikuõpetaja tunnistust. Igatahes seletavat ta kuristikku kaebealuse ja saareelanikkude vahel. „Ja nüüd, mu härrad, vannutatud, mõelge seda ilma vanemate armastuseta üleskasvanud inimest, kelle vaim on kõvaks muutunud arvutute, teenimata haavamiste tagajärjel, kes — nagu on kindlaks tehtud — on pärinud haiglase äkkiviha, mõeldagu teda tagasitõugatuna, põlatuna, pilgatuna, teotatuna ärevuses tüdruku poolt, keda ta armastab, haavatuna eelistatud võistleja poolt, — kas ei löö ta sellepärast pimesi ja hullumeelselt abitus valus ja vihas oma ümber? — Sest, mu härrad vannutatud, teie peate meeles pidama, et mu kliendi vaimul ja mõistusel puudub hoolekanne, mida talle võlgnesid riik ja seltskond ja mis ainuüksi inimesele annab jõu taltsutada oma külgesündinud kirgesid. Kel see jõud puudub, seda nimetan sõna otsekoheses mõttes abituks, ja kui ta elu kiusatustele järele annab, siis kahetsen teda, aga ma ei mõista teda hukka. Tema süü on nende süü, kes ei täitnud oma kohust tema vastu. Ja nii, mu härrad vannutatud, ei või minu, ja ma loodan, ka teie arvates tapmisest juttugi olla, kõige vähem veel ettekavatsetud teost. Seda tõendab ka kaebealuse ülespidamine enne ja peale tegu. Palun teid anda otsus kehaliku haavamise peale, mis lõppes surmaga. Ja mis puutub pehmen-davatesse asjaoludesse, mida salgab härra prokurör, noh, need on minu arvates selles protsessis nii massiliselt kuhjatud, et tunnen kimbatust, kuidas neid kõiki koguda! Seejuures rõhutan veel kord mu kliendi meelemärkusetu purjusolekut selle kahetsusväärse teo kordasaatmisel kui ka ta lapsepõlve, noorust, ta kasvatus, inimeste ringkonda, kelle keskel kasvas vanemateta ja sõpradeta kaebealune. Vaadake täna ülekuulatuid tunnistajaid, kaaluge elarvamisteta nende tõendusid ja viisi, kuidas need tehti. Mu härrad vannutatud, ma tõendan otsekohe: iga üksik tunnistaja on pehmen-dav asjaolu mu kliendile!“ —

Kuna kaitsja nii kõneles, seisis Jan Jürgens nagu vaene patune. Kord, kui advokaat jutustas ta armastusvaesest lapsepõlvest, surus ta valjusti nuuksudes mütsi näo ette.

Vannutatud meeste nõupidamine oli lü-

hike, nende otsus ühehäälnene. Esimehe esimest küsimust, kas asi seisab kavatsatud tapmises, eitasid nad.

Teine küsimus, kas tuleb arvestada kehaliku haavamisega, mis lõppes surmaga, jaatati.

Kas tegu oli sündinud meelemärkusetu purjusolekus?

„Jah.“

Kas kaebealusele võis määrata pehmen-dusi?

„Jah.“ Selle järele pidi otsus tehtama.

Arvestades Jan Jürgensi eelkaristusega ja eeluurimise vangistusega oli otsus järgmine: neli aastat ja viis kuud vangistust.

Siis viidi kaebealune minema. Esimees lõpetas kohtuistung. Vannutatud mehed ja pealtkuulajad tungisid väljakäikude poole.

Tobias seisis ja seisis ja hõõrus otsaesist. „Härra esimees! Härra esimees!“ Ta pidas teda ta ametirüü varukast kinni. „Ma ei mõistnud vist õieti? Mu vend Niklas on häbitult tapetud ja ta mõrtsukas —!“

„Ta mõrtsukas sai praegu oma seadusliku karistuse, hea mees.“

„Seadusliku karistuse? — Neli aastat vangistust! Mu vend on surnud, härra esimees! Surnud — surnud — surnud!“

Esimees läks edasi.

Õpetaja pani kaastundlikult käe äreva mehe käevarele. „Ole rahul, Tobias Breden. Seadused Emdenis näivad mõnikord teistsugused kui meie Issanda seadused. Aga ära karda. Vannutatud meeste üle on kohtunik, kes vaatab kurjategija südamesse ja õieti kohut mõistab. Temale usalda kättemaks.“

„Seda ma ju tegin, õpetajahärra! Ma tegin seda! Pagana pihta! Miks pigistasin siis tookord seal väiksel saarel hambad kokku, et mitte selle kaabaka kõri kinni pigistada? — Oleks ma seda ometi teinud!“

„Tule, tule,“ ütles vallavanem. „Meie ei või enam parata.“

Ebba võttis ta käe, ta ise suutis vaevalt jalgadel seista. „Tule, isa Tobias, tule.“

Tobias kiskus end lahti. „Ei ole võimalik! Veri vere eest, nii seisab Jumala sõnas. Kas Emdenis siis ei ela ristiiinimesed? Ma ei mõista seda.“

Suurte sammudega jooksis ta tänavat mööda edasi, mööda väravast, millest ta kord oli tormanud metsikul jahil mõrtsuka peale, mööda lüüsitammist, millelt oli sõitnud aurik välja, mis kandis Jan Jürgensi. Linna majad jäid maha ja ta ei märganud

seda, vaid juurdles ja ei võinud siiski oma mõtete üle selgusele jõuda. Ta ronis luitetele, vaatas, kuidas tõusuvesi värskes kevadtuules kaldale kohises, nägi pilvi kiirelt üle kahvatult-sinise taeva libisevat ja kakjakaid noolkiirelt üle pritsivate laine lendavat — ja ei mõistnud, et kõik oli nagu ta oli näinud seda juba aastaid ja et ainult alus, millele ta oli ehitanud oma elu ehituse, see on Jumala ja inimeste õiglus, vankuma oli löönud.

Ta jooksis edasi; ta müts istus viltu, valged juuksed lehvisid ta punetava näo ümber.

Kui ta möödus ühest üksikust talumajast, koputasid kondised sõrmed ruutudele, kõhn käsi viipas talle õhinaga. Tobias tundis ära töölise, kellega ta oli kõnelenud läinud sügisel. Ta oli tookord arvanud, et mees enam kõhnemaks ei või muutuda. Kuid ta oli nüüd veel lahjem. Elava luukerena kükitas ta tugitoolil akna all ja viipas, et sisseastuja ootaks, kuni kõhahoogtalle jälle rääkida lubab. Siis päris ta osavõtlikult, kas Tobias on leidnud otsitava.

„Jah,“ ütles laevnik lühidalt. „Jah“ ja muud midagi. Sõnad paisusid tal suus. „Ja kuidas teil läheb?“

„Hästi,“ vastas teine. „Suurepäraselt. Ütlesin ju alati, et ma läbi teen. Kui ma jälle välja tohiks minna. Õhk väljas, kas mõistate, see annab jõudu. Sellest väikest kõhast ma ei hooligi. See mind ei pae-nuta, oh ei! Maikuus reisin koju, pean jälle tööd tegema! Ja kodus nõuavad nad minu järele. Mu lapsed. Siin! Kõik on kirjutanud, jah! Ja kõige noorem, kes veel koolis ei käi, on poognale linnukese joonistanud, vaadake! Ja kannikese saatsid nad ka. Mu Grete on ta leidnud. Meie juures on juba kannikesi. Ja nad rõõmustavad nii väga, et ma nüüd varsti tulen! Noh, kui saan sarnaseid kirju, siis pean terveks saama, eks?“ —

Taluperemees, kes oli kodus, saatis Tobiasi uksest välja. „Ta võib veel ainult kolm päeva elada, ütleb arst, siis kustub ta nagu küünal. Sarnane kutse on tappev. Meil on parem elu.“

„Jah,“ ütles Tobias, „meil on parem elu.“

Ta mõlles Jan Jürgensile, kes tuleb vanglast nelja aasta pärast tugevana ja endise kelmina, olles kõikide rahulikkude, ausate inimeste hirm! Kui ta tööjõud vähemalt sarnases kutses saaks kasutatud, et ta peaks andma oma alatu elu tubli perekonna-

isa elu eest, kes siin enneaegset surma ootas!

Ta pööras ja läks linna tagasi. Ta mõt- ted ei olnud selgemad ja süda mitte ker- gem.

Kui ta oma kambri astus, kuulis ta kõr- val valjut rääkimist. Seal, ainult õhukese laudseiua läbi Tobiasest lahutatud, elas ema Marinka tütreaga.

Tobias kuulatas.

„Mine,“ ütles Ebba imeliselt lõikavalt, „see peab olema. Kas sa ei näe, et mu kä- telt tilgub veri. Ma tapan, mis armastan. Olen nagu punased mürgimarjad metsas. Kes neid sööb, sureb — — sa ei tohi surra. Mine — “ Ja äkki karjatas ta südantlõhes- tavalt. „Vilm! Vilm!“

Vilm andis talle tuhat õrna nime. Kat- sus teda rahustada.

„Mu väike kajakas! Tule, tule, ole mõist- lik. Mis sa kardad? Jan Jürgens istub vang- las. Ta ei sega meid. Neli ja pool aastat peab ta istuma. See on pikk aeg, eks? Ja pärast — on ta meid unustanud. Muidugi! Ehk söidab ta ka Ameerikasse. Soovime talle head reisi. Jah, ma tahan talle isegi raha anda, kui sa ainult rahu saad, mu hiireke. Kui Jan Jürgens siiski mu teele astub, küll siis näeme! Maadlesime juba kord, ja — mina see ei olnud, kes alla jäi. On mul aga sarnane väike, armas naine kodus, siis kaitæn end! — Neli aastat, neli pikka aastat, mu tüdruk! Ja meie vana Jumal elab ju ka veel.“

„Jah,“ ütles Ebba, „nüüd tohin sind ar- mastada. Nüüd ei tee see viga. Oh, Vilm, mu magus kallin! Sa ei tea, ei tea, kui palju ma olen nutnud! — Vait! Nüüd on kõik hea — väga hea. Unustame — mu Vilm! Jää minu juure! Suudle mind. Mu poiss! Mu armas poiss! Nüüd saan rõõin- saks nagu lõoke! Mul on nii kerge tunne! nii kerge! — Peame tantsima — tantsima. — — Mis seekord ometi oli?“ — Ja äkki kõle, meeleteitlik karjatus.

„Ebba! Ebba! — “

„Kõik on otsas, Vilm! Kas sa ei näe, kuidas ta vahib! Kuidas ta silmad hõõgu- vad! Kas sa ei näe, kuidas ta kirvest tõs- tab — — Ütlen sulle: Jan Jürgens on kurat. — — Mis ta tahab, seda ta teeb. Nad ei või teda hoida, ei kohus ega meie. — — Peame puhkama heitma — ema — voodi. — Mis sa ootad? Önn on surnud. Elu on otsas. Nüüd võib ainult nutta — nutta — nutta!“ — —

„Jäta ta rahule,“ ütles ema Marinka Vil-

mile. „Sa teed asja halvemaks. Siin ei aita salvid. Tüdrukul ei ole õnne. Mis aitab selle vastu võitlemine?“

„Oh, ema Marinka!“

„Jah, sul on hea. Sa istud rikkuses. Ma mõtlesin algul ka: kui Jan Jürgens karistuse kätte saab, saab Ebba jälle terveks ja rikka kaupmehe abikaasana võib ta elu välja kannatada. Ma tean, et sul on ausad mõtted temaga. Kuid nood härrad kohtlesid seda kaabakat kinnastega kätel! Ja nüüd jääb Ebba endiselt haigeks. Meie ei tohi plaane teha. Kõik tuleb teisiti.“ —

Siis käis uks. Viivitavad, rasked sammud läksid trepist alla. Ema Marinka toas oli vaikne. Ainult Ebba südantlõhestav nuuksumine ei vaikiud.

Tobias Breeden tõstis vihaseks käed taeva poole. „Ja see ka veel! Ka veel! Issand, ma ei mõista su maailma enam!“ —

Järgmisel hommikul oli ta aegsasti jalgedel. Ta silmad läikisid, ta liigutused olid endiselt energilised. Igale inimesele andis ta käe, keda kohtas. Ainult õpetajaga ei jätnud ta jumalaga. „Seda näen veel.“

Siis lohutas ta ema Marinkat. „Olge rahul, naabrinna. Teie Ebba saab punased paled tagasi. Meie Issand ei taha, et sarnane kaabak elab.“

Kuid naine arvas: „Jah, seda ütlete teie ja Vilm Jansen, kes nüüd on rikas, on meile arsti saatnud. See tahab Ebbat haigemajja saata. Ta arvab, et ta seal jälle paraneb. Ja siis tahab Vilm temaga abielluda. Mis need inimesed kõik ei mõtle!“

„Ta saab terveks,“ kinnitas Tobias. „Ja ma aitan selleks kaasa.“

„Kuidas? Mil viisil?“ küsis naine, silmi pärani kiskudes.

Kuid Tobias vastas: „Kõneleda võime kõik, aga tegu on teine asi.“

Ta läks üksi linna ja ostis mitmesugust kaupa. Siis lasi ta teatada end vangla direktorile ja nõudis Jan Jürgensiga kõneleda

Tapetu vennale ei keelatud luba. Üks ametnik viis ta kongi ja jäi vahiga ootama. Kõnelus pidi kestma kümme minutit.

„Ma ei vaja nii palju,“ kinnitas Tobias.

Jan Jürgens tõusis pahaselt istmelt.

„Tobias Breeden! Vanamees, said oma tahtmise; mis sa veel tahad?“

„Kas sain oma tahtmise?“

„Neli aastat, viis kuud! Kas see ei aita? Kas tahad mind tapalaval näha? Kenad inimesed olete teie! Oodake ainult! Ma ei istu siin neli aastat, selles võite kindlad olla! Tean, mis teha ja siis —“

„Jan Jürgens, kas tead, et Ebba hirmu ja ehmatusel pärast sinu üle haigeks on jäänud?“

Jan kehtas õlgu. „Ta ei soovinud teisiti. Rumal tüdruk!“ Ta pööras ja hakkas vilistama. Kuid äkki pööras ta vihaseks Tobiasi poole tagasi. Ta ei häbenenud ametnikke. Ta mäng oli olnud määratud vannutatud meestele.

„Mine! Ma ei taha siin kauemini sinuga vestelda! Olen küllalt õiglane olnud nagu ütles kaitsja. Ja kes mulle veel Niklas Breedeni surma meele tuletab, olgu ettevaatlik! Selle peale kaeban ja see peab istuma. Mine, vana nuuskur! — Oleme tasa.“

„Veel mitte,“ — ütles Tobias. Ja väkikiirelt tasku haarates, astus ta sammu Jan Jürgensile lähemale ja lasi ta pihta revolvrist, enne kui ametnikud teda takistada suutsid.

Kuul aga läbistas südame. Hääletult langas Jan Jürgens maha kummuli.

— „Ja nüüd,“ lõpetas laevnik ükskõiksel alustatud lause, „nüüd oleme tasa. — Härrad, teil ei ole vaja mind nii viisi rebida. Mis tegin, tegin täie teadmisega. Ja kui ma seda ei suuda vastutada Emdeni vannutatud meeste kohtus, meie Issanda ees võin vastutada Ta sõna seisab mu kambris avatult ja seal seisab: „Ja teie ei pea tapja hinge üle leppima. Sest ta on surma väärt ja peab surema. — — — Tehke minuga, mis tahate. Sarnasest vanast, viletsast mehest nagu mina ei ole kahju. Õigus peab õiguseks jääma. Ja ma ütlen teile: kui teie, ausad inimesed, oma au määrise tapja pärast, siis võib juhtuda, et ausad inimesed Jumala tahtmise järele ise omale õiguse võtavad — nagu ma tegin.“

(Lõpp.)

Juubeliaasta lävel.

Eesti ajakirjanduse needuseks on, et ainult vähesed avalikud häälekandjad jäävad ellu pärast esimeste numbritega katsetamist, ja et veelgi vähesemad võivad astuda üle 2., 3. jne. aastakäigu läve. Seda enam on põhjust rõõmustamiseks ajakirjal „Romaan“, sest teda on kannud ta väärtuslik sisu, tubli seljatagune ja lai lugejaskond läbi peaaegu kümne aasta.

1922. a. 1. aprillikuu päeval, seega siis aasta teise veerandi alul ilmus esimene ajakirja „Romaani“ number, tuues kaasa omapärase valiku rahvusvahelist kirjandust kõige paremal ja kõitvamal kujul. Ja kümme aastat järgimööda on ta rahvahulkade võimsal toetusel tohtinud jääda oma eesmärkidele ja ülesannetele ustavaks.

Kuigi esimeste aastakäikude vastutava toimetajana alla kirjutas H. Haljaspõld, kes praegugi osa võtab k. o/ü „Arengu“ juhatuse koosseisust, oli tegelikult meie ajakirjal algusest saadik toimetajaks ning sisu määrajaks P. Grünfeldt, kes tänase päevani endise südidusega jätkab „Romaani“ toimetaja vastutusrikast tööd.

Kuigi meie sisu arvel veidi ajavaimule järgi pidime andma ja meie alul puhtkirjandusliku ajakirjana kavatsatud lehes osa ruumi nüüd anname poliitiliste ja muude päevastundmuste edasiandmiseks piltide teel, on meie lehe ilukirjanduslik ja kaugelt suurem osa endiselt oma tasapinnal ja endiselt äraproovitud juhtmõtte teenistuses: olla rahvalik, kuid seejuures väärtuslik ilukirjanduse levitaja Eestis.

„Romaani“ ainelinegi seljatagune on nende aastate jooksul tugevnenud ja kasvanud. Endiste üksikväljaandjate grupi asemele on astunud ametlikult registreeritud ja tarviliku kapitaliga varustatud kirjastuse-osaühisus, kus lugupeetud tegelaste hoolet ei jäeta kahe silma vahele kõiki ekspeditsiooniga ja lehe korraliku kättesaatmisega tellijaile ühenduses olevaid küsimusi.

Kui 1. aprillil 1932. a. pühitseb ajakiri „Romaan“ oma 10.-a. tegevuse juubelit, siis pole see kindlasti mitte ainult aupäevaks „Romaanile“ endale, vaid ka tõsiseks sündmuseks Eesti ajakirjanduse ajaloos.

Tõtt ja nalja.

Mark Twaini tütar

näeb trammil esimest korda neegrinaist. Laps ehmus naise musta värvi pärast ja juhtis isa tähelepanu naisele.

„Mis inimene see on?“ küsis ta.

„See on neegrinaine.“

„Mis tal viga on?“

„Nähtavasti mitte midagi. Ainult ta nahk on looduselt must.“

„Kas on ta ka kogu kehast must?“

„Muidugi.“

„Oh, ormas isa, sina tead ka kõik!“

Bernard Shaw'd

külaskab Londonis lihine talumees, kes veel oli tunnud kirjaniku isa.

„Teie kirjutate?“ küsis külaline liiri murdes.

„Jah, juba kogu eluaja.“

„Kas teenite sellega ka niipalju, et saate süüa?“

„Muidugi, vana. Olen oma näitemängudega teeninud juba hulga sajatuhandeid naelu.“

Külalise suu avaneb; ta naerab hirmunult ja ütleb enesele käega reiele lüües:

„Ei need iirlased saa iial luiskamisest loobuda!“

Käibki selle järel.

„Noormees, teie peaksite järjest nii clama, et iial kogu oma palka välja ei anna.“

„Seda ma ei teegi. Tarvitan sellest vaid kolmandiku.“

„See on ilus. Muu osa viite muidugi ühspanka hoiale?“

„Ei. Selle annan naisele majapidamiseks.“

Küsitl arstilt: „Kas kalad on terved?“

Arst vastas: „Seda ma oletan. Vähemalt ei ole neist keegi veel minu juures nõu küsimas käinud.“

Külaline: „Aga oober, see praad on päris nahk!“
Ober: „Imelik! Külalised on täna nagu kokku rääkinud. Kõik nad ütlevad sedasama?“

A./S. **ODOR**

Tallinn, Kivimurru t. 2, tel. 310-98.

Soovitame pühiks

Lõhnaõli ja kölnivett;

Chypre, Köningslieder, Magnolia, Quelles belles fleurs jne.
Divinia, Jaapani ja Oriental
puudreid.

Iluduskreeme nagu:

Odor cream, Coldcream ja
Kasekreem.

Odor hambapastat ja **pulbrit**
Künte lakki, Huulte ja **kulmu**
pulki j.n.e.

Ostke, toetage kodumaa tööstust.

Kaunimad ja väärtuslikumad
kingitused Jõuluks

on

Ed. Taska

algupärased kaunistatud
nahatööd ja kunstkõited.

Kes soovib omandada „eht-TASKA“ nahatöid, see jälgigu igal ajal firma nimetust „TASKA—TALLINN—(Estonie).“

Müügil:

Tallinnas: — kontoris Rüütli 32
O/ü „Kodukäsitöö“ kpl. Harju 48
K/ü „Rahvaülikool“ Jaani 6

Tartus: Akadeemilises kooperatiivis. Jaani 7.
„Postimehe“ kpl. S. Turg 16.

Slidi ja poolsildi riiet suurel
ja väikeel viisil pakub oma
vabrikuladudest:

K/M „Tekla“

Tallinn, Vene t. 14-1 tel. 447-87

Cartu, Aleksandri t. 6 tel. 1-95

Narva, Peetri pl. 6

Petseri, Turu pl. 17

Viljandi, Lossi t. 19 tel. 30

Kakao,

Šokolad

A. BRANDMANN

Kompvekid.

Uuendage aegsasti

„Romaani“

tellimist

1932 aasta peale.

Nr. 1 ilmub jaanuari algul.

Ainult 2 krooni maksab tellimine 1/4
aastaks.

Kaunim ja väärtuslikum

kink Jõulupühiks

on

„Romaani“ iluköites aastakäigud.

Saada kõigist suuremaid raamatukauplustest ja talitusest.

Vene tän. 13. Telefon 437-18.

GUST HEINMANNI

Kondiitriäri ja KOHVIK

S. Karja tän. 4. kõnetr. 445—47

ja **mugavam** ning solitsem **kohvik** pealinnas.

Pikk t. 11, kõnetr. kontor 432—46
saal 452—43

Alati saadaval värsked ja maitsevad kondiitri saadused, korralik teenimine ja mõõdukad hinnad

1932. aastaga alates oma

Juubeli-aastakäiku,

on „Romaani“ põhimõte jäänud samaks, millega me kümne aasta eest ta ilmumise avastasime: **avada Eesti lugejale maailma kirjanduse varaalad ja sealt temale kätte ammutada aastate kestel parimad palad ja väärtuslikumad teosed.** Uskudes, et oleme oma üleva ülesande siiaamaani jõudumööda täitnud, kuna möödunud kümne aasta jooksul oleme „Romaani“ lugejatele avastanud **ligi saja rahva kirjanduse** — mis on Eestis **esimene** selline sündmus —, siis võime nüüd tõsiselt töötada, et see põhimõte meil ka tulevikus maksma jääb ja me oma lugejatele tahame pakkuda ainult seda, **mis on hea ja üldiselt mujal maailmas heaks tunnistatud.**

Suurest tagavarast, mis 1932. aastal, „Romaanis“ hakkavad ilmuma, nimetan siin kohal ainult järgmisi romaane: 1. **W. Markeni „Radio-mees“**, 2. tuntud, „India hauasamba“ kirjutaja **Thea von Harbou** romaan **„Kes meie järel tulevad“** ja 3) Norra kirjaniku **Edv. Welle-Strandi**, **„Tuli põleb!“** Kõik need romaanid on haruldased põnevad ja kütkestavad.

Korda ootavad novellid **Austria, Saksa, Itaalia, Helveetsia, Ungari, Prantsuse, Inglise, Norra, Rootsi, Soome, Läti, Leedu, Poola, Vene, Ameerika** jne. kirjanikkude sulest. Peale selle mitmesugused teised artiklid, nagu huvitavad reisikirjad ühes pildi varustusega jne. Lühidalt: me tahame hoolt kanda, et ajakiri „Romaan“ jääks oma senisele kõrgele kirjanduslikule tasemele ja vääriks õigusega Eesti loetavaima ajakirja nime. Sama võime öelda illustratsioonide suhtes, kuna me ka ei unusta igas numbris lugejatele pakkumast mõistatusi, luuletusi jne.

Sellepärast: Jälleägemist uuel aastal! **„Romaani“ juubellaastal! Tellimise hinnad on endised.**